

Čarovniška molitev

»Naglji in rože,

pasovi in hlače

miši in kože,

igralci in karte,

puške in sablje,

lopate in vile,

flavte in harfe,

ščuke in krapi,

kaplje in ploha,

grenko in kisko,

pridite skupaj,

v imenu hudiča!«

KAZALO

POVZETEK	8
UVOD	9
1. METODOLOGIJA DELA	10
1.1. NAMEN NALOGE	10
2. ZGODOVINA ČAROVNIŠTVA	10
2.1. KAZENSKI RED	16
2.2. PRISTOJNA SODIŠČA	17
2.3. KRVNI SODNIKI	17
2.4. UGOTAVLJANJE ČAROVNIŠTVA S PRESKUSI	18
2.5. MUČILNE TEHNIKE IN NAPRAVE	20
2.6. ZASLIŠEVANJU OBTOŽENCEV	24
2.7. SODBE IN KAZNI	25
3. VERONIKA DESENIŠKA - PRVA SLOVENSKA »ČAROVNICA«	26
3.1. ČAROVNIŠKI PROCESI NA SLOVENSKEM ŠTAJERSKEM V LETIH 1546 – 1746	29
S O D B A	33
3.2. ČAROVNIŠTVO V LJUTOMERU	35
3.3. ČAS, KO JE V LJUTOMERU VLADAL PREPIR IN NIHČE NI BIL VAREN	49
3.4. ZADNJI ČAROVNIŠKI PROCES NA ŠTAJERSKEM – VERŽEJ 1744	51
4. PO HUDIČEVI POTI	55
INTERVJU Z G. PAVLIČIČEM	57
5. DELAVNICA	65
6. ZAKLJUČEK	66
7. ZAHVALA	68
8. VIRI	69
8.1. LITERATURA	69
8.2. SPLETNI VIRI	69

KAZALO SLIK

Slika 1: Čarovnica (foto N. Ekart Misleta)	7
Slika 2: Pred Domom Antona Skale (foto N. Ekart Misleta).....	8
Slika 3: Viskoška sodba (slika vzeta iz spletne strani http://sl.wikipedia.org/wiki/Viso%C5%a1ka_kronika)	9
Slika 4: Ena prvih ilustracij čarovnic v srednjeveški Evropi, (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 85)	10
Slika 5: Mučenje in sežig čarovnic (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 17)	11
Slika 6: Čarovnico živo vržejo v ogenj (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 9)	12
Slika 7: Mučenje z vlivanjem vode (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 16)	13
Slika 8: Vožnja čarovnic na grmado (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 16)	13
Slika 9: Ivana Orleanska (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 11).....	14
Slika 10: Javna sramotitev čarovnice (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 16)	15
Slika 11: »Čarovnica« iz bakrorezne delavnice J.V. Valvazorja (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 159)	16
Slika 12: Preizkus z vodo (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 15).....	18
Slika 13: Srajca, ki jo je nosila ena od obtoženek v čarovniškem procesu iz 17. stoletja (foto Janja Kosi).....	19
Slika 14: : Instrumenti za iskanje »hudičevih« znamenj (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 204)	20
Slika 15: Stiskalnica palcev 17. stoletje (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 226).....	21
Slika 16: Mučanje z obešanje, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 42)	21
Slika 17: Čarovniški stol (foto Janja Kosi)	22

Slika 18: Španski škorenj, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 39)	22
Slika 19: »Mučilna koza«, (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 241)...	23
Slika 20: Natezalnica, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 38)	23
Slika 21: Natezalnica, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 39)	24
Slika 22: Ko je ogenj dogorel, je krvnik zbral kosti in pepel ter jih zakopal, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 95)	25
Slika 23: Bičanje ženske osumljene čarovništva, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 95)	26
Slika 24: Veronika Deseniška (slika vzeta iz revije: Prostočasnik št.29, Allegro d.o.o., Ljubljana 2013, stran 56)	28
Slika 25: Radgona leta 1681,(»Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 114)	29
Slika 26: Hrastovec leta 1681, (»Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 66)	34
Slika 27: Zapisnik čarovniškega procesa (foto Janja Kosi)	35
Slika 28: Ljutomer leta 1681, (»Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 131)	35
Slika 29: Veržejski trški pečat z grbom, s katerim je župan pečatiral listine (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 15).....	37
Slika 30: »Malleus maleficarum« (Kladivo čarovnic) (slika vzeta iz spletne strani https://www.google.si/search?q=%C4%8Darovni%C5%A1tvo+v+srednjem+veku&tbm=isch&imgil=8z7CD9B4YSeBbM).....	38
Slika 31: Ljutomer leta 1681	38
Slika 32: Gornji Ljutomer 1681	39
Slika 33: Podgradje 2014 (foto Janja Kosi)	40
Slika 34: Podgradje 2014 (foto Janja Kosi)	40
Slika 35: Pogled iz današnjega Podgradja (foto N. Ekart Misleta)	41
Slika 36: Pot, po kateri so vodili obtožene v ječo pod gradom (foto N. Ekart Misleta)	41
Slika 37: Mesto, kjer je bilo morišče v Ljutomeru (foto N. Ekart Misleta)	42

Slika 38: Mučenje (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 141)	42
Slika 39: Čarovniški stol (foto Janja Kosi)	43
Slika 40: Sežiganje na grmadi (slika vzeta iz spletne strani	44
Slika 41: Načrt za izdelavo grmade (foto Janja Kosi).....	44
Slika 42: Kraji v Sloveniji, kjer se največkrat omenjajo čarovniški procesi.....	45
Slika 43: Rabljeva sekira (foto: Janja Kosi).....	45
Slika 44: Zanka za obešanje (foto Janja Kosi)	46
Slika 45: Pranger ali sramotilni steber (slika vzeta iz spletne strani http://primus6.wordpress.com/pranger/)	46
Slika 46: Mesto, na katerem je stal nekoč pranger, danes cerkev Sv. Janeza Krstnika in Miklošičev spomenik (foto Janja Kosi)	47
Slika 47: Železna kletka - ujetim so podkurili pod nogami ali jih sestradali do smrti Muzej Ribnica (foto Janja Kosi).....	47
Slika 48: Mesto, na katerem je bila postavljena železna kletka	48
Slika 49: Mauerburgov grb (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 17, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2009, str. 59)	50
Slika 50: Obtoženka pred sodnikom, priče prisegajo. (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 13).....	51
Slika 51: Čarovnica pri svojem skrivnem početju (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 7).....	53
Slika 52: G. Srečko Pavličič pripoveduje (foto Janja Kosi).....	55
Slika 53: Čarovnica v ljutomerskem muzeju (foto Janja Kosi)	56
Slika 54: G. Srečko Pavličič pripoveduje (foto Janja Kosi).....	58
Slika 55: Črni križ v Hrastovcu (slika vzeta iz spletne strani	59
Slika 56: Wendtseisnov nagrobnik v Radgoni (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 9).....	59
Slika 57: V Riegersburgu (foto N. Ekart Misleta).....	60
Slika 58: Grad Riegersburg (foto N. Ekart Misleta)	60
Slika 59: Pogled z gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin).....	61
Slika 60: Pročelje gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin)	61
Slika 61: Muzej čarovništva v gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin).....	62
Slika 62: Vodnjak gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin).....	62
Slika 63: Muzej čarovništva v Ribnici (foto N. Ekart Misleta)	63

Slika 64: Muzej čarovništva v Ribnici (foto N. Ekart Misleta)	63
Slika 65: Muzej čarovništva v Ribnici (foto N. Ekart Misleta)	64
Slika 66: Čarovnice (foto N. Ekart Misleta)	65
Slika 67: Pajek (foto N. Ekart Misleta)	65
Slika 68: Vrba pred Domom Antona Skale (foto Janja Kosi)	66

Slika 1: Čarovnica (foto N. Ekart Misleta)

**ODER JE POSTAVLJEN.
ZAČUTITE SRCE, KI VAM BIJE V PRSIH.
TEGA ŽIVLJENJA ŠE NI KONEC.¹**

---

¹ Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Čarovništvo nekoč – magija danes, Klar, Murska Sobota 2000, str. 1.

POVZETEK

Pred našim domom, domom Antona Skale, raste vrba. Vrba, drevo sanj in očaranosti, povezana z legendami o pesnikih in urokih. S svojo prečudovito krošnjo še vedno zelene barve kljub jesenskem času ter svojo gibčnostjo nas uči, kako začnemo v življenju vedno znova, da se giblujemo in s tem ne upiramo tistemu, kar čutimo.

V času ko se narava obarva v najlepše barve in nas grejejo še zadnji topli žarki, nas vonj po jeseni napolni z energijo.

V zadnji oktobrski noči, noči strahu in krvi, odprtih gradov in groze, ko zapiha močan veter, nebo prekrijejo črni oblaki in v zvoniku odbije polnoč, po zraku z metlo » prileti« na našo vrbo skuštrana čarovnica, katera ponese nas otroke in mladostnike doma, ter naključne mimoidoče, za trenutek v čarovniški svet in srednjeveške čase.

V želji da izvemo čim več o čarovnicah in čarovništvu, bojih proti njim, procesih, kaznih in številnih žrtvah, smo se odločile, da s pomočjo mentoric pripravimo raziskovalno nalogo.

Pri spoznavanju zgodovine čarovništva bomo poleg obdelave ustreznega gradiva obiskale še Črni križ v Hrastovcu, ječe v Podgradu, morišče in muzej v Ljutomeru, pot Križevci – Veržej, v avstrijski Radgoni cerkev z nagrobnikom enega izmed preganjalcev čarovnic in v Riegersburgu muzej o čarovništvu. V sklopu raziskovalne naloge bomo opravile tudi intervju in izvedle ustvarjalno delavnico.

Slika 2: Pred Domom Antona Skale (foto N. Ekart Misleta)

UVOD

»Ko se čarovnica prikaže, nima ne očeta, ne matere, ne sina, ne moža, ne družine.

Je pošast, meteorit, ki je prišel iz neznanega.

Kdo bi se ji upal, o veliki Bog, približati?

Kje je?

Na nemogočih krajih, v goščavi robidovja, v zaraščeni pokrajini, kjer trnje in osat
preprečujeta prehod.

Ponoči, pod kakim dolmenom.

Če jo najdete, bo osamljena v vsesplošni grozi, ki jo obdaja kot nekakšen ognjeni krog.

Kdo bi verjel, da je še zmeraj ženska.

Še tako grozljivo življenje rojeva in ponuja moči ženske, prvinsko privlačnost. /.../

Ves drugačen je satan

Iz žgočih prsi čarovnice, živ, močan in srhljiv.

Naj se ga še tako bojimo, moramo priznati, da bi brez njega

Umrli od dolgočasja.«²

Mračno, temačno, nečloveško. Tako bi lahko opisale naš sprehod po satanski poti, po poti, kjer je bilo uničenih in pogubljenih več sto tisoč nedolžnih ljudi. Sežiganja, obglavljanja, kurjenje in najokrutnejši načini mučenja. Kriki, jok in prošnje večinoma nedolžnih žensk. In tako skoraj tristo let.

**Slika 3: Viskoška sodba (slika vzeta iz spletne strani
http://sl.wikipedia.org/wiki/Viso%C5%a1ka_kronika)**

---

² Jean-Michel Sallmann, Čarovnice satanove neveste, Ljubljana, 1994, DZS, str. 0.

1. METODOLOGIJA DELA

Nalogo smo načrtovale s pomočjo študija literature zgodovinske metode, pri kateri smo uporabile materialne vire, pisne vire, sekundarne pisne vire in slikovne vire. Del naloge smo opravile ne terenu in pridobile informacije pri g. Srečko Pavličiču. (Ljutomer)

1.1. NAMEN NALOGE

V nalogi želimo ugotoviti resničnost obstoja čarovnic, komu vse so pripisovali čarovniško sposobnost in posledice le-teh.

Podoba čarovnic v klasični literaturi je temačna, škodljiva in tesno povezana z žensko.³

2. ZGODOVINA ČAROVNIŠTVA

Letenje čaravnice na metli je mogoče razložiti z učinkovanjem mamil (doživljanje halucinacij). Droge (zobnik) so služile kot sredstvo proti bolečinam ob zobobolih in revmatizmu. Modre ženske so bile specializirane mešalke in razdeljevalke drog, ki so najprej na sebi preizkušale učinkovitost mamil in so včasih same padle v zasvojenost, realistične erotične sanje in v občutek letenja. Učinkovanje zvarkov in drugih sredstev niso kemično poznale, ugotavljale so jih le preko poskusov in zaželenih efektov, čudežev, ki so jih podkrepile še s pomočjo amuletov in zaklinjanj.⁴

Slika 4: Ena prvih ilustracij čarovnic v srednjeveški Evropi, (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 85)

³ Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Čarovništvo nekoč – magija danes, Klar, Murska Sobota 2000, str. 3.

⁴ Prav tam str. 7.

Valvasor je trdil, da se čaravnice nauče delati iz določenih rastlin mazilo za čarovniške lete, ki ljudem pričara čarobne fantazije, da lete na čarovniški ples in zaradi tega njihovega priznanja so bile sežgane. Čaravnice so poznale recepte za magične napitke, masti, jedi, zvarke iz zelišč, ki pa so bili pogosto halucinogeni (mandragora, črni zobnik, volčja češnja, volčja jagoda). V 15. stoletju so Cigani zanesli v Evropo droge (bodeče jabolko – grenkoslad).

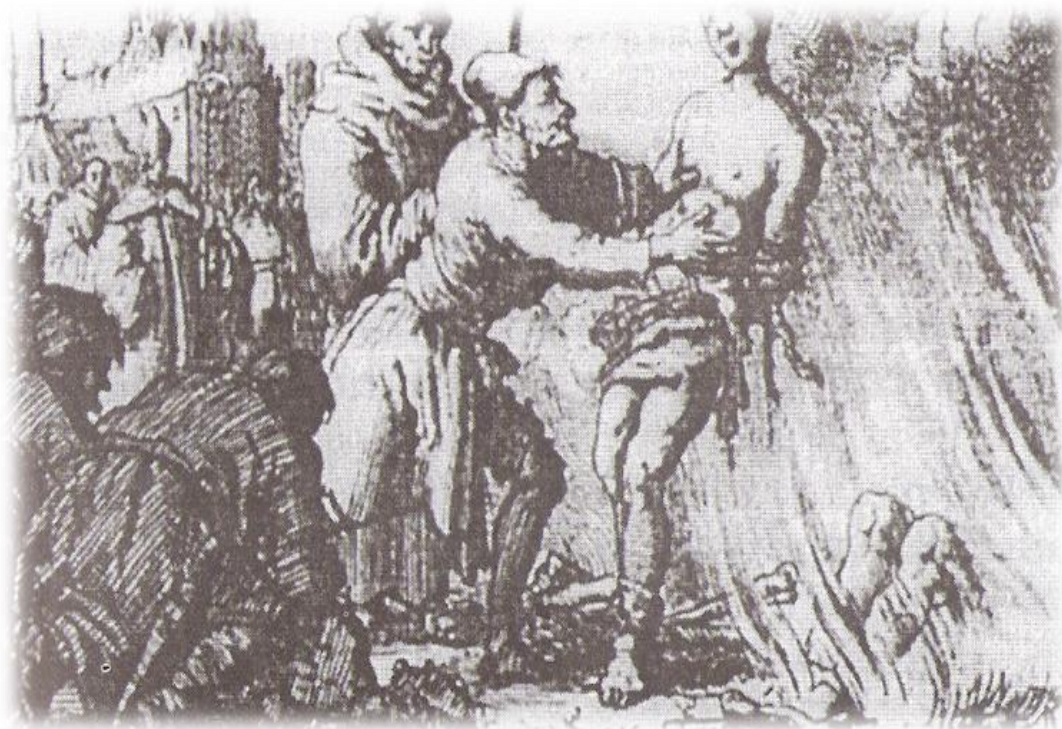
»Enkrat za vselej more biti jasno, da za čaravnice ne označujemo samo tistih, ki norijo in mučijo, temveč vse vedeževalke, sleparje, modre može in ženske. Mednje uvrščamo tudi vse dobre čaravnice, ki ne škodujejo, temveč delajo dobra dela, ki ne pridijo in uničujejo, temveč varujejo in pomagajo pri porodih. Tisočkrat bolje za deželo bi bilo, če bi pomrle vse čaravnice, še zlasti pa dobrodelne,« govori navodila za iztrebljanje čarovnic. Za inkvizicijo je vsak morilec, ki zagreši coprnijo ali daje sterilizirajoče strupe. Lov na čaravnice sta zagovarjala celo Luther in Kalvin. Zanimivo je, da je tudi muslimanska vera čarovništvo priznavala, vendar ga ni sodila.⁵

Ljudje so bili skoraj vedno kaznovani s smrtno kaznijo, če so bili obsojeni čarovništva. Zato so zadostovali spolni užitki, prešuštvovanja, incesti, samomori, splavi, kontracepcije. Skok čez plot je bil prepovedan, prav tako predzakonsko občevanje ter trajno skupno življenje brez sklenitve zakona (konkubinat). Neporočenim je bila spolnost prepovedana. Za vlačuganje je veljal vsak nezakonski spolni kontakt in oznaka vlačuga je postano odločilno ideološko orožje proti ženskam. Zaradi teh omejitev je naraslo število detomorilk, ker jim ni preostalo nič drugega, kot da so nezaželjene otroke umorile. In zaradi teh zločinov so lahko spet kot čaravnice zgorele na grmadi.

Slika 5: Mučenje in sežig čarovnic (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 17)

⁵ Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Čarovništvo nekoč – magija danes, Klar, Murska Sobota 2000, str. 8.

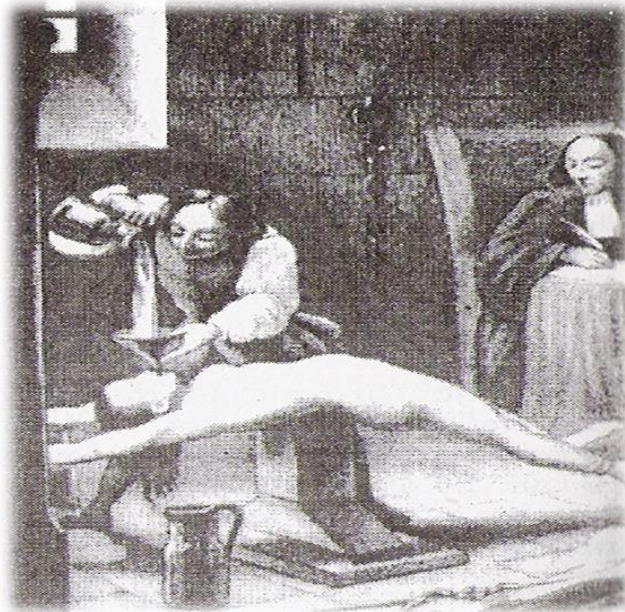

Slika 6: Čarovnico živo vržejo v ogenj (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 9)

Čarovniški procesi so bili donosen posel za sodnike, rablje, notarje in pisarje, za deželnega gospoda in celo za gostilničarja, pri katerem se je hranila množica čarovniških izvedencev. Cerkveno preganjanje čarovnic torej ni izviralo iz religioznih namenov, temveč iz posvetnega interesa klera za ponovno naselitev njegovih posestev z delovno silo in prav zato sta splav in uboj otroka bila v očeh cerkve najhujši delikt. Spolno se je smelo občevati samo zaradi razmnoževanja.

In kdo so pravzaprav bile čarovnice? In zakaj ženske? O ženski so imeli tako mnenje: »Ženska je manjvredna, ima prirojeno pomanjkanje pokornosti, je lahkoverna, je že po naravi sumničeva in se veri hitreje odreče, kar pa je temelj čarovništva. Je zlobna in nevarna oseba, inkarnacija zla. Prav fizična kazen materinstva, da pri porodih trpi, je bil ciničen razlog ženske manjvrednosti. Večje kot je bilo njeno trpljenje, večja je njena grešnost, in zato ne more biti naključje, da ga je Bog naložil prav ženskam. Ženske imajo otroško pamet in narava jih je zaslužnija s spolnostjo in zaradi nenasitnega poželenja imajo opravka s hudičem. Ženska, ki poredkoma zahaja v cerkev, je sumljiva, a ženska, ki pogosto obiskuje službo božjo, je še toliko bolj sumljiva, saj se gotovo pretvarja.« Grozljivo! Bile pa niso samo ženske, temveč tudi bolj učeni, razumni, bistri in iznajdljivi ljudje, ki so se postavljali proti

pobijanju čarovnic, moški, mladi fantje, device, celo dečki in deklice, ki so zašli v prekleto pregrehe (onaniranje). Sežigali so tudi hčerke čarovnic (tudi cele družine), češ da so po svojih materah – čarovnicah podedovale čarovništvo. Seveda je bilo mnogo izmišljenih priznanj doseženih s hudimi pritiski in mučenjem.

Slika 7: Mučenje z vlivanjem vode (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 16)

Slika 8: Vožnja čarovnic na grmado (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 16)

Pri vsakem lovu na čarovnice je morala biti krajevna babica glavna krivka. Poleg babic – zeliščaric so bile najpogosteje žrtve lova na čarovnice osebe z družbenega dna: berači, potepuhi, prostitutke, tatovi, čudaki, samotarski in čustveno nestabilni ljudje, celo pijanci, še posebej pa osebe s spolno neobičajnimi nagnjenji, zlasti homoseksualci, torej neugledne osebe. Ogroženo skupino so predstavljali tudi ugledni ljudje: doktorji, župani, sodniki, trgovci z mazili, komiki in drugi svetniki, učitelji, znanstveniki, voditeljice (Ivana Orleanska) in tu in tam tudi kakšna plemkinja. Med moškimi, obtoženimi čarovništva, je bilo veliko duhovščine. Čarovniški procesi so bili pomembno sredstvo odstranjevanja političnih nasprotnikov in drugače mislečih.⁶

Prostor, kjer so živele čarovnice, je bil neznani in nevarni svet onstran normalnega življenja.⁷

Slika 9: Ivana Orleanska (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 11)

Ivana Orleanska, obsojena čarovništva, 500 let po njeni smrti pa proglašena za svetnico.

⁶ Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Čarovništvo nekoč – magija danes, Klar, Murska Sobota 2000, str. 12.

⁷ Prav tam, str. 13.

Čarovnice so po mnenju ljudi posedovale nečloveške moči, bodisi prirojene, bodisi pridobljene s pomočjo zlih duhov. Pripisovali so jim potuhnjenost, skopuštvu in prepirljivost. Povzročale so smrt, bolezen, poplave, toče in vse vrste čudnih in nerazložljivih pojavov. Žrtve so jim bile sosedje in bližnji ter daljni sorodniki in le redko tujci. Motiv njihovih dejanj se je skrival v zavisti, pohlepu in hudobiji, ljubosumju in maščevalnosti. Uživale so v vsem, kar je nenaravno, v incestu, skokih čez plot, pogosto so jih imeli za kanibalke, ki so jedle celo lastne otroke, nemalokrat tudi izkopana trupla. Hodile so nage in srečevale so se ponoči. Za čarovnice so bile opredeljene skoraj vedno (stare) ženske in so izhajale že iz znanih čarovniških družin. Ko se je lov na čarovnice končal, so bile iztrebljene cele družine, vasi, rodovi.

V lovu na čarovnice je na grmadah, mučenjih in drugih usmrčitvah umrlo 9 milijonov ljudi, kar 80 % je bilo žensk. Čarovnice so sežigali žive, le nekatere so prej usmrtili. V Nemčiji so ponekod sežigali vse ženske v vasi, v Franciji, Angliji in na Švedskem so bili množični pokoli. Sežigi niso dajali »samo svarilnega zgleda«, temveč so s tem javno utrjevali takratne družbene vrednote, katere posledice v miselnosti, predsodkih in strahu čutimo še danes.

Žal niti čarovništvo niti lov na čarovnice nista nekaj, kar bi človeštvo preraslo in pustilo za seboj. Svet je bojeval in še bojuje toliko svetovnih vojn, za to ali ono svetinjo: za Vero, za Narod, za Domovino, za Resnico, za Pravico. V svetih vojnah se zmeraj oglasi klic: »Kdor ni z nami, je proti nam! Če pa je zoper nas, ni človek, je hudič, ki ga je treba stresti z vsemi sredstvi!«⁸

Slika 10: Javna sramotitev čarovnice (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 16)

⁸ Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Čarovništvo nekoč – magija danes, Klar, Murska Sobota 2000, str. 12.

Prostor, kjer so živele čaravnice, je bil neznani in nevarni svet onstran normalnega življenja. Tako piše Valvazor: «Čarovnic dežela nima veliko, razen pri Snežniku, Ložu, Cerknici in Planini, kajti pri teh krajih so ogromne divjine, ki so polne te golazni. Ta golazen se druži s krastačami, strupenimi črvi v jamah ali temnih goščavah.»⁹

Slika 11: »Čarovnica« iz bakrorezne delavnice J.V. Valvazorja (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 159)

2.1. KAZENSKI RED

Po 44. člen kazenskega zakonika Karla V., kateri je veljal za celotno cesarstvo, je bil osumljen čarovništva vsak, ki je želel učiti čarati, ki je grozil, da bo s čarovnijo povzročil škodo, je bil v skupnosti čarovnic in čarovnikov, je uporabljal čarovniške predmete, kretnje, besede, načine in bilo je že dovolj, da se je samo o kom govorilo, da je čarovnik ali čarovnica. Bilo je že dovolj za zaslišanje in mučenje. S smrtjo naj bi se končali le procesi, pri katerih je bila s čaranjem povzročena škoda. V drugih primerih je sodnik odločal oteževalne

---

⁹ Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 156

okoliščine. Smrtno kazen so morali izvajati z ognjem, torej s sežigom obsojenca na grmadi. Enaka kazen je bila predpisana tudi za bogoskrunstvo.

2.2. PRISTOJNA SODIŠČA

Čarovništvo je kot krvni kazenski delikt spadalo v pristojnost deželskih sodišč, ki so jim pravico krvnega sodstva podelili deželni knezi. Ta sodišča so bila kazensko sodna instanca za neplemiče in si bila v posesti zemljiških gospostev, škofij, samostanov, mest ali trgov. Poleg čarovništva so bila pristojna tudi za huda kazniva dejanja, kamor so prištevali: umor, posilstvo, veliko tatvino, razbojništvo, ponarejanje, požig ali hudo telesno poškodbo. Krvnim pravdam je moral predsedovati izobražen krvni sodnik (kazenski sodnik).¹⁰

Deželska sodišča so se delila na privilegirana in nepriviligirana. Privilegirana deželska sodišča so bila tista, ki jim je deželni knez podelil pravico do lastnega krvnega sodnika. Neprivilegirana deželna sodišča so morala za vodenje procesa poklicati deželnoknežjega krvnega sodnika.¹¹

Zaradi razdrobljenosti deželskih sodišč in pomirij je večkrat prihajalo do sporov glede ozemeljske pristojnosti posameznih sodišč, seveda tudi pri čarovniških procesih. Do sporov je pogosto prišlo tudi v mestih, kjer je imela poleg mesta ali trga deželsko sodišče tudi graščina (Maribor, Ptuj, Ljutomer).¹²

2.3. KRVNI SODNIKI

Poleg krvnega sodnika, pisarja, krvnika in njegovih hlapcev so procesu prisostvovali prisedniki – in sicer od 5 do 13. Ti so glasovali o uvedbi torture¹³ in o obsodbi, vendar je bila njihova vloga v čarovniških procesih bolj formalnega značaja. Prisedniki so bili v mestih in trgih različni svetniki in uradniki, na podeželju pa uglednejše osebe. Krvni sodnik je moral najprej zahtevati od zemljiškega gospoda, da mu izroči osumljeno osebo. Fevdalec ali njegov oskrbnik je bil če se je obdolžitev zdela utemeljena, dolžan izročiti obdolženca krvnemu sodniku. Vendar so kranjski deželni stanovi leta 1562 odstopili od tega načela in tako je krvni sodnik lahko brez vednosti fevdalca aretiral osumljenega in fevdalca šele nato obvestil. Kljub

---

¹⁰ Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 166

¹¹ Prav tam, str. 166

¹² Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 168

¹³ mučenje

temu je pri čarovniških obtoženo osebo običajno zaprl zemljiški gospod, pri čemer je šlo za t.i. pravico »strešne kapi«. Ta pravica je omogočala nekakšno izvzetje izpod oblasti deželskega sodišča. Deželski sodnik je namreč imel pravico vstopa v podložnikovo hišo le v izjemnih primerih.¹⁴

Pomembno vlogo, predvsem na Štajerskem so imeli mestni, trški in graščinski sodniki, ki so vodili procese čarovništva.

Procesi so nosili osebni pečat posameznih krvnih sodnikov, pomnili pa so tudi spopad dveh socialnih svetov.¹⁵

2.4. UGOTAVLJANJE ČAROVNIŠTVA S PRESKUSI

Sodnik je osumljeno, prijavljeno ali obtoženo osebo najprej zaslišal in jo potem skušal zmešti z vprašanji. Nato je obtoženo osebo soočil s pričami, ki so jo dolžile čarovništva, če so bile takšne priče na razpolago. Poznali so različne preskuse za dokazovanje čarovništva. Preskus z vodo, tako imenovana čarovniška kopel, je med najbolj znanimi. Obtoženi osebi so zvezali levo roko na desno nogo in obratno. Nato jo je krvnik spustil na vrvi v vodo. Če je plavala, ji je bilo dokazano čarovništvo, če se je potopila, je dokazala svojo nedolžnost.¹⁶

Slika 12: Preizkus z vodo (slika vzeta iz Čarovništvo nekoč, magija danes, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer 2000, stran 15)

¹⁴ Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 168, 169

¹⁵ Prav tam, str. 171

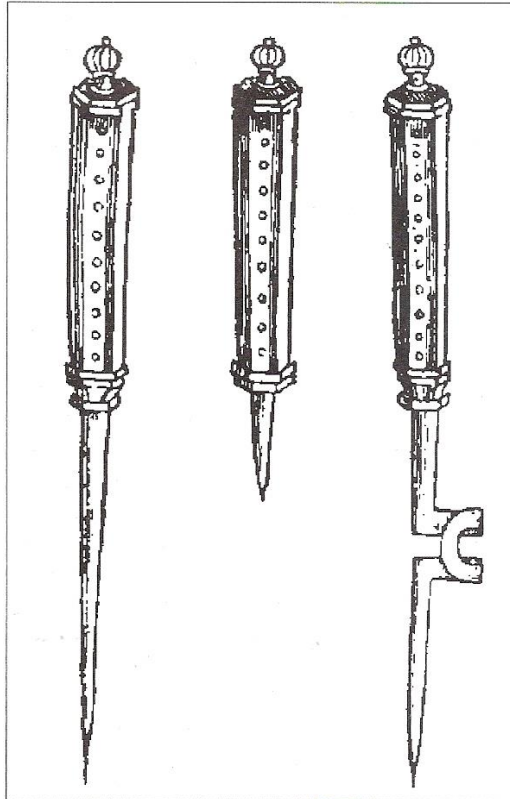
¹⁶ Prav tam, str. 172

Bolj običajen preskus v slovenskih deželah je bilo iskanje čarovniških znamenj. Rabelj je obtoženi osebi ne glede na spol ostrigel lase in dlake po celem telesu, kar naj bi preprečevalo hudiču kakršenkoli vpliv na postopek. Čarovnice naj bi imele obleki, laseh in drugje po telesu skrite dele nekrščenih otrok, različna zelišča in podobno, s čimer naj bi si pomagale med postopkom. Nato so obtoženo osebo oblekli v grobo konopljno srajco, kije morala biti stkana v enem dnevu, da je ne bi začaral hudič.

Slika 13: Srajca, ki jo je nosila ena od obtoženek v čarovniškem procesu iz 17. stoletja (foto Janja Kosi)

Pri nadaljnji preiskavi, ali ima obtoženi na telesu kakšna hudičeva znamenja, so v vsako sumljivo pigmentno znamenje, bradavico ali drugačno sumljivo znamenje na telesu zapičili iglo in če ni krvavelo, je bil to dokaz, da gre za hudičovo znamenje. Ta znamenja so bila iskana po intimnih predelih.

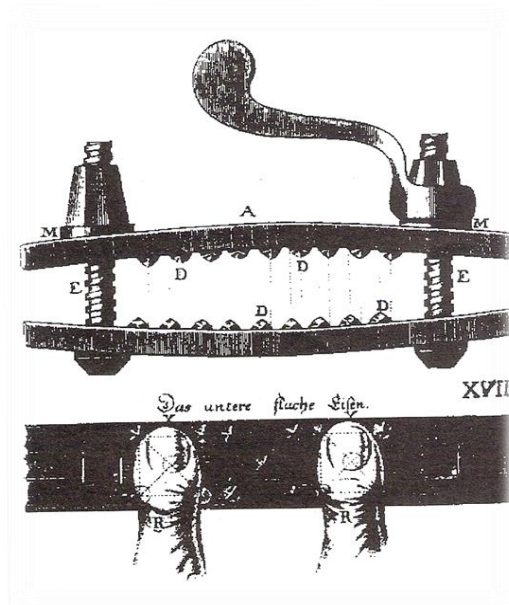
Slika 14: : Instrumenti za iskanje »hudičevih« znamenj (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 204)

Včasih so iglo zapičili tudi po več prstov globoko. A vsi ti preskusi niso imeli posebne teže, kajti najpomembnejše je bilo priznanje obtoženca, ki je veljalo za »kralja vseh dokazov«. To so izsilili s torturo, ki so jo uporabljali pri večini obtoženih.¹⁷

2.5. MUČILNE TEHNIKE IN NAPRAVE

V primeru čarovništva je tortura, prav tako kot pri drugih »velikih« zločinih, prišla na vrsto potem, ko so osumljenca zaslišali in svojih zločinov ni priznal. Tortura je imela osrednje mesto v postopku proti osumljenim čarovništva. Predvidenih je bilo več stopenj mučenja. Začeli so z lažjimi mukami in nadaljevali z vse težjimi. Pri torturi so uporabljali različne mučilne naprave. Prvo stopnjo torture je običajno predstavljalo stiskanje palcev, bičanje, telesno vezanje rok na hrbtu; druga stopnja torture je bilo zavezovanje čez razrezano kožo, previjanja nog s španskim škornjem, posebnim obuvalom iz dveh polovic z navznoter

¹⁷ Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 173, 174

Slika 15: Stiskalnica palcev 17. stoletje (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 226)

obrnjenimi konicami. Tretjo stopnjo je predstavljalo raztegovanje različnih vrst. Običajno so ga izvajali tako, da so osumljencu zvezali roke na hrbtu, vrgli vrv čez tram, pritrjen na stropu mučilnice, in osumljenca dvignili za zvezane roke, kar je povzročalo hude bolečine v ramenskih sklepih. Včasih so visečemu zaslišancu obešali na noge še uteži. Poznali so tudi drugačne načine raztezovanja, kot na primer na lestvi.

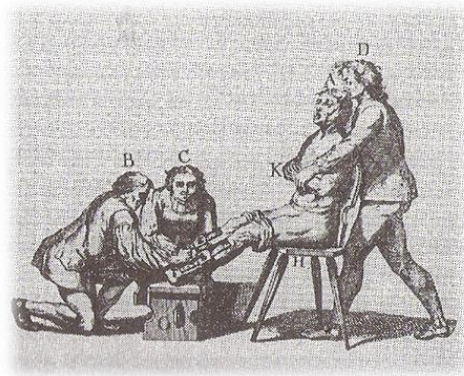
Slika 16: Mučanje z obešanje, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 42)

V tretji stopnji torture so uporabljali tudi čarovniški stol.

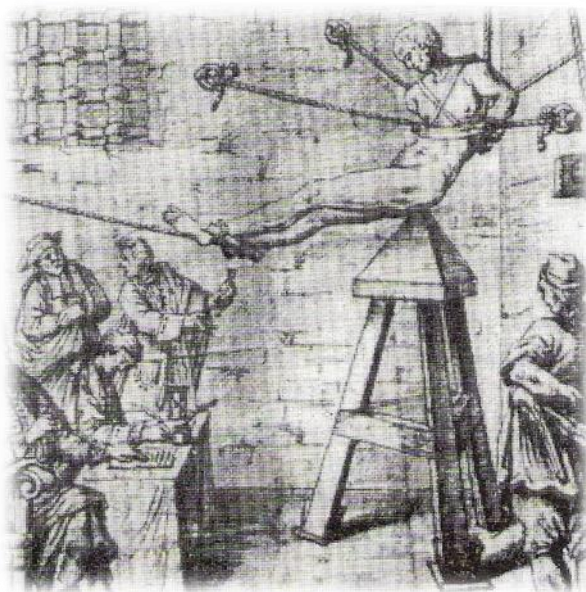

Slika 17: Čarovniški stol (foto Janja Kosi)

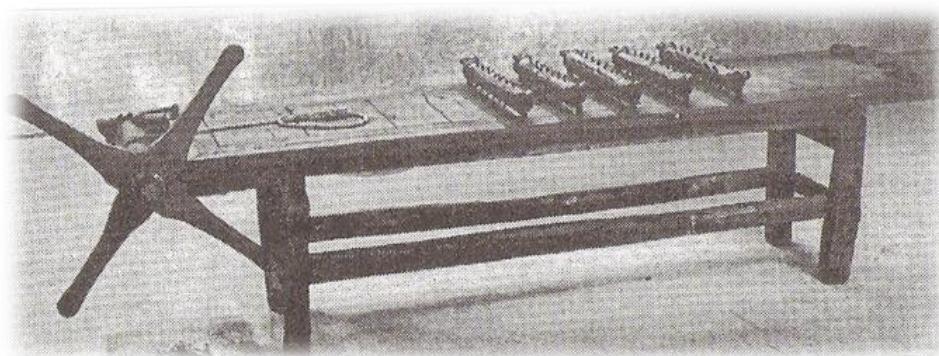
Čarovniški stol je bil namenjen dolgotrajnemu mučenju. Druga mučilna naprava, ki je tudi pomenila torturo najvišje stopnje in je v nekaterih elementih spominjala na čarovniški stol, je bila mučilna klop ali mučilna koza. To je bil hlod s štirimi nogami, ki je bil na vrhu ostro ošiljen. Obtoženca so običajno golega posadili na ta oster rob tako, da ga je imel med nogami. Da ne bi padel s koze, so mu pod pazduho potegnili vrv in jo zavezali pod stropom. Na noge so obtožencu nato obešali uteži.

Slika 18: Španski škorenj, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 39)

Slika 19: »Mučilna koza«, (slika vzeta iz Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 241)

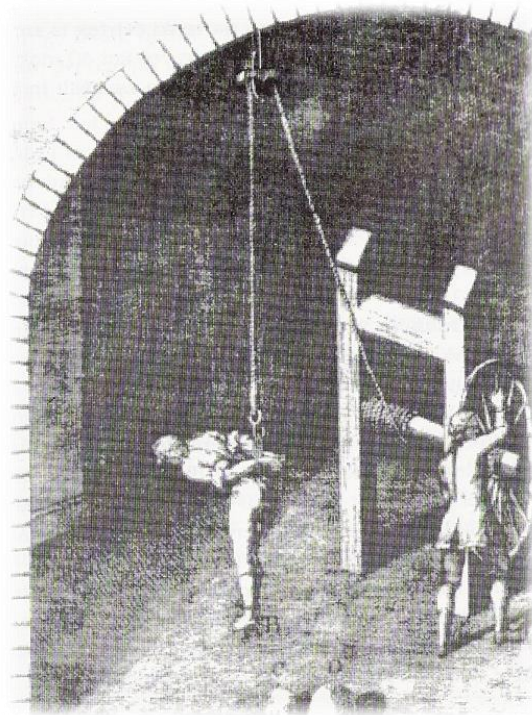

Slika 20: Natezalnica, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 38)

Če vse to ni pripeljalo do priznanja, so sodniki uporabljali tudi druga sredstva: žganje podplatov z razbeljenimi ploščami, posebne obliže, ki so povzročali opekline, zlivanje razbeljenega loja ali žvepla v čevlje in podobno. Vendar, kot smo omenili, pri mučenju pravih pravil ni bilo, razen da se je stopnjevalo od lažjega k težjemu. Uporabljali so pač tisto mučilno orožje, ki so ga imeli na razpolago. Za mučilno orodje so morala skrbeti deželna sodišča sama. Način in čas mučenja je bil odvisen predvsem od volje krvnega sodnika. Tortura je trajala od nekaj ur do nekaj dni, pač glede na to, kako hitro je obtožena oseba priznala čarovniška dejanja. Z različnimi načini torture sta trpljenje in smrt v mukah postala simbol

čarovniškega procesa. Mučeno telo je predstavljalo resnico preiskave, aktov procedure, zločinčevega govorjenja, sintezo zločina in kazni.¹⁸

Slika 21: Natezalnica, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 39)

2.6. ZASLIŠEVANJU OBTOŽENCEV

Brez torture si ni mogoče predstavljati vedno novih obtožb čarovništva. Žrtve niso bile izbrane naključno, ampak na osnovi ovadb na prejšnjih procesih ali na podlagi govoric. Vprašanje, ali imajo v priznanjih večji delež predstave sodnika ali obtoženih, obstaja in je tudi predmet polemik zgodovinarjev. Ko je obtožena oseba vse priznala in je imenovala sodelavce, je niso več mučili. Čez nekaj časa, ali že naslednji dan, so jo ponovno poklicali na sodišče, kjer so ji prebrali njene izjave. Priznanje, izsiljeno s torturo, je morala vedno ponoviti in ponovno potrditi brez torture. Če tega ni storila, so torturo ponovili. Potem so se sestali sodniki in prisodniki ter odločali o končni sodbi.

---

¹⁸ Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 173-178

Slika 22: Ko je ogenj dogorel, je krvnik zbral kosti in pepel ter jih zakopal, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 95)

2.7. SODBE IN KAZNI

Zaslišanje in preiskava o čarovništvu je potekala v večjem delu tajno, prav tako je bilo tajno glasovanje prisednikov o sodbi. Razglasitev sodbe je bila vselej javna. Pritožba na sodbo ni bila možna. Na dan razglasitve sodbe se je sodni zbor v španskih talarjih podal v sodno dvorano v slovesnem sprevedu. Sodnik se je usedel na vzvišen prostor, prisedniki pa desno in levo poleg njega. Ko je pisar razglasil »sodni mir«, so privedli obtožene. Sodni pisar je prebral obtožnico in zapise, ki so nastali pri zaslišanju obtoženih. Sodnik je vprašal obtožene, če so zapisi točni, kar je bila seveda formalnost. Potem so prisedniki glasovali o sodbi, ki so jo dejansko sprejeli že pred tem na tajnem zasedanju. Pisar je prebral sodbo. Običajno je pisar (lahko pa tudi tožitelj) prosil za omilitev tožbe. Zato je prejel plačilo, podobno kot za pisanje sodbe in podobno. Sodbe navadno niso omilili. Nato je sodnik svečano razglasil sodbo in ukazal, naj se takoj izvrši. Trikrat je vprašal rablja (krvnika), če je razumel sodbo, kar je moral ta potrditi. Sodnik mu je izročil osumljenca, prelomil sodno palico in jo vrgel na tla pred obsojenca. Obsojencu je sodnik običajno še namenil nekaj tolažilnih besed, češ, nihče ne ubeži smrti, ...in podobnih puhlih fraz. Pisar je oklical mir za krvnika, kar je pomenilo, da ga nihče ne sme motiti pri izvršitvi sodbe. Pred usmrtitvijo so obsojenemu dodelili spovednika. Na morišču so ponovno prebrali sodbo, rabelj jo je takoj za tem izvršil. Po upepelitvi je krvnik pepel brez posebne ceremonije zakopal. Običajna obsodba je bila smrt na grmadi. Če so bila storjena dejanja posebno huda, so obsojeno osebo sežgali živo, običajno pa so jo prej

obglavili ali zadavili in šele nato zažgali. Izjemoma so obtožene čarovništva tudi utopili. Čarovništvo so kaznovali tudi z milejšimi kaznimi, včasih – zelo redko – so osumljene celo oprostili. Med milejše kazni štejemo denarno kazen, bičanje in izgon ipd.

Slika 23: Bičanje ženske osumljene čarovništva, (slika vzeta iz »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 95)

Opisi smrti pričajo tako o izjemni krutosti procesov, kot tudi o tem, da so sodniki skušali najti neke vrste opravičilo, če obtožena oseba ni priznala oziroma če je umrla v preiskovalnem postopku.¹⁹

3. VERONIKA DESENIŠKA - PRVA SLOVENSKA »ČAROVNICA«

Veronika deseniška, plemkinja nižjega stanu iz Deseniča v hrvaškem Zagorju, je bila druga žena Friderika II. Celjskega. Njeno življenje je do poroke leta 1424 (ali 1425) še vedno neznanka, vsem pa je znana zgodba o veliki ljubezni nesrečnega para, ki se je zaradi sovraštva Friderikovega očeta Hermana II. tragično končala.

Friderik II. Celjski je bil sprva poročen z Elizabeto Frankopansko. Zakon ni bil uspešen in le nekaj let po poroki sta zakonca živela ločeno. Friderik naj bi se zapletel v romanco z

¹⁹ Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čarovnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995, str. 178-183

Veroniko Deseniško, in bi jo, po ljudskih govoricah, zaredi velike ljubezni »rad vzela za ženo«. Temu je močno nasprotoval oče Herman II., ki je poskušal zakon z Elizabeto obnoviti oz. pobotati, vendar je Elizabeta leta 1422 v Krapini umrla v sumljivih okoliščinah.

Čeprav se je Friderik II. Celjski z Veroniko Deseniško poročil nekaj let po smrti svoje prve žene, so se začele pojavljati ljudske govorice, da »je ženo v postelji zabodel« in tako naredil prostor za svojo novo izbranko.

Poroka z Veroniko Deseniško se je Friderikovemu očetu Hermanu II. zdela neprimerna, saj je bila mlada nevesta (po Celjski kroniki) viteškega rodu, torej nižjega stanu od moža. S tem pa naj bi bila omadeževana čast celjske dinastije.

Nasprotja med očetom in sinom so se zaostriła. Zaradi pritiskov s strani očeta in ogrskega kralja Sigismunda, Friderikovega svaka, je Friderik zaprosil Benetke za zatočišče. V prošnji je navedel, da ogrski kralj na očetovo zahtevo grozi njegovemu in ženinemu življenju ter Veroniko predstavil kot »dvorjanko ogrskega kralja« in »hčer nekega velikega ogrskega barona«.

Beneški senat je o tem razpravljal 25. junija 1425, a prošnji ni ustregel. Sigismund je nato s prevaro zvalil Friderika na dvor, kjer ga je ukazal prijeti, in ga je nato izročil jeznemu Hermanu II. Oče je sina zaprl v stolp, ki še danes nosi njegovo ime, Friderikov stolp. Da bi zabrisal sled družinske sramote, je Herman II. ukazal, naj porušijo tudi grad Fridrihštajn nad Kočevjem, kjer sta Friderik in Veronika živela.

Po zaprtju sina se je Herman podal na lov za snaho. Veronika se je v stiski in bedi nekaj časa skrivala v divjini, nato pa se je zatekla k Frideriku IX. Ptujskemu, ki jo je skrila na gradu Vurberk pri Ptujju. Celjski zasledovalci so jo kmalu našli in privedli v Celje, kjer jo je Herman II. postavil pred sodišče.

S pomočjo dobrega zagovornika je sodišče Veroniko oprostilo krivde, vendar jo je Herman II. kljub temu zaprl na gradu Ojstrica pri Vranskem in ukazal umoriti. 17. oktobra 1425 (morda 1428) so jo utopili v kadi. Po ljudskem izročilu naj bi po Hermanovem naročilu to storil celjski vezalni vitez Jošt Soteški.

Veroniko so pokopali v Braslovčah. Kasneje jo je Friderik II. dal prekopati v samostansko cerkev kartuzijanskega samostana Jurklošter, kjer so vsako leto 17. oktobra molili za »obletnico smrti«.

Friderik II. naj bi bil, po nekaterih virih, avgusta 1426 spuščen iz ječe. Legenda pravi, da ga je smrti rešil zvesti oproda, ki je skopal predor, skozi katerega je Frideriku prinašal hrano.

Friderik II. Celjski, ki se nikoli več ni poročil, naj bi umrl 13. ali 20. junija 1454 na gradu Žovnek, star 75 let. Veronika Deseniška je bila njegova prva in zadnja ljubezen.

Obtožili so jo, da je s svojimi čarovnijami obnorela Friderika, ki naj bi jo zato poročil, ter skušala zastrepiti njegovega očeta. **Ta obtožba je tudi prvi zabeležen čarovniški proces na Slovenskem.**²⁰

Slika 24: Veronika Deseniška (slika vzeta iz revije: Prostočasnik št.29, Allegro d.o.o., Ljubljana 2013, stran 56)

---

²⁰ Prostočasnik št.29, Allegro d.o.o.,Ljubljana 2013, stran 57.

3.1. ČAROVNIŠKI PROCESI NA SLOVENSKEM ŠTAJERSKEM V LETIH 1546 – 1746

V obdobju 1546–1746 je bilo na slovenskem Štajerskem po virih iz knjige Saše Radovanoviča z naslovom »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« največ žrtev čarovniških procesov od prvega leta 1546 v Mariboru do zadnjega leta 1746 v Radgoni. Avtor je gradivo črpal iz protokolov, ohranjenih v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu.

V mračnem obdobju navedenih dveh stoletij so se zvrstili na tem območju krvavi čarovniški procesi od Šoštanja prek Celja, Podčetrтка, Maribora, Vurberka do Hrastovca, Lenarta, Ptuja, Podlehnik, Ormoža, Radgone, Veržeja in Ljutomera, drug od drugega bolj množični in bolj zločinsko krvoločni.

Slika 25: Radgona leta 1681, (»Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, srt. 114)

Čarovniški procesi imajo svoje korenine v verovanju v hudiča in strahu pred njegovim zlom. Nekateri so v hudiča bolj verovali kot v boga. V hudih časih, ko so se ljudje bali kuge, lakote, ko so se dogajale za ljudi nedoumljive stvari, je njihova domišljija vse to pripisala hudiču. Duhovščina se je morala močno truditi, da je zatirala to ljudsko zablodo. Toda mit o hudiču je ostajal v vsakem kristjanu, tudi do današnjih dni. Tako nekateri pisci odklanjajo možnost, da bi ljudje lahko delali točo, drugi pa priznavajo, da je možno spolno občevanje hudiča z žensko. Težko je verjeti, a dejstvo je, da so se grozljivi čarovniški procesi izvajali pod okriljem RKC z namenom pridobiti politično moč in z lažnimi obtožbami še velike materialne

dobrine. Največja packa RKC pa izvira iz 13. stoletja, ko sta francoski kralj Filip II. in tedanji papež Klemen V. lažno obtožila in dala sežgati 67 vitezov templjarskega reda, da sta se polastila njihovega ogromnega bogastva in si ga razdelila.

Bistveni temelj za obtožbo in sodbo je bilo priznanje, zato so pri zasliševanju vse pogosteje uporabljali tepež in natezalnico, da se obtoženega prisili k priznanju, in to kljub temu, da je papež Nikolaj I., ki je papeževal v času od leta 858 do leta 867, že takrat izrecno prepovedal uporabo natezalnice. Takratni znanstveniki so prišli do zaključka, da je čarovništvo pogodba z zlim duhom in zaradi tega odpad od prave vere. Trdili so, da čarovniki in čarovnice s pomočjo hudega duha lahko delajo vreme, in so s tem postali tisti, ki so postavili temelje bodočih krvavih in grozljivih čarovniških procesov po vsej Evropi. Moč čarovništva je bila pripisana predvsem ženskam, ki so odpadle od prave cerkve in vere, ki da izkazujejo hudiču božjo čast in z njim nečistujejo. Čarovništvo se je smatralo tudi kot zločin razžalitve božjega veličanstva. Satanski shodi in nočni poleti pa so bili znamenje novega čarovništva. V letih 1484–1700 so se čarovniški procesi razširili domala po vsej Evropi in prek Atlantika celo v Ameriko. Vera v pogubno moč hudiča se je vse bolj širila in duhovniki so v cerkvah govorili več o hudiču kot o samem Bogu. Hudič je bil kriv za vse elementarne nesreče, vojne in bolezni. V 16. in 17. stoletju je kar 90 % ljudi verjelo v obstoj hudiča in čarovnic. Tudi te so bile zastopane napram moškim 90 %-no. V glavnem so bile mazačke in zeliščarke, postopki proti njim in sodbe pa skoraj enake. Izjemen primer krutosti, ko so ljudje bolnega uma in duha povzročili neizmerno gorje, izvira iz škofije WÜRZBURG, kjer je škof Filip Avgust Ehrenberg v obdobju svojega škofovanja dal sežgati okrog 900 ljudi, obtoženih čarovništva in protestantizma. Žrtve so bili tudi otroci in duhovniki, dal pa je na grmado celo lastnega stolnega vikarja in svojega edinega in zadnjega sorodnika iz družine, mladoletnega Ernsta von Ehrenberga. Takih primerov je iz tistega časa po letu 1600 mnogo, a v številčno mnogo manjšem obsegu.

Točnega števila vseh žrtev čarovniških procesov ni mogoče ugotoviti. Po neki oceni iz leta 1817 naj bi bilo skozi 11 stoletij v čarovniških procesih usmrčenih okoli 9.500.000 ljudi oziroma okoli 850.000 v posameznem stoletju.

Kljub grozotam, ki so jih s seboj prinašale vojne, pa so se ljudje najbolj bali »črne smrti« – kuge. Ne le zato, ker si je niso znali razlagati drugače kot božjo kazen, temveč tudi zato, ker so bili proti njej zaradi nevednosti popolnoma nemočni. Proti kugi ni pomagalo nobeno tedanje zdravilo, nobena molitev, noben urok in niti beg ne, kajti v času epidemij je bilo vseeno, kje je kdo bil – ljudje so umirali povsod. Seveda je bilo vso zlo od ljudi pripisano hudiču in njegovim pomagačem – čarovnikom in čarovnicam.

Napredek znanosti pa se začenja kazati v 16., še bolj pa v 17. stoletju po Nikolaju Koperniku

(† 1543), Galileju († 1642) in Johannu Keplerju († 1630). Tako so postopoma začeli odpravljati mučenja, ki so dokončno prenehala leta 1776 po prizadevanjih cesarja Jožefa II.

Osnova za sodno preganjanje pri nas so bili, enako kot drugod po Evropi, kazenski zakoni, vendar do leta 1574 na Štajerskem ni bilo pisanih kazenskih zakonov. Šele 24. Decembra 1574 je nadvojvoda Karel II. s privoljenjem Štajerskih deželni stanov izdal kazenski zakonik vojvodine Štajerske, ki je veljal vse do časa Marije Terezije leta 1740, ko so čarovniški procesi pri nas zamrli.

Za zastrupljevalce sta kazenska reda predpisovala za moške smrt na posebnem kolesu, za ženske pa utopitev. Kazen so poostriili s tem, da je rabelj na poti na morišče obsojenca ščipal z žarečimi kleščami, Karlov zakon pa je določal, da je rabelj z žarečimi kleščami iztrgal obsojencu jezik. Uradni jezik sodišč je bil seveda nemški, toda leta 1538 so Štajerski deželni stanovi sklenili, da mora deželni krvni sodnik znati tudi slovensko. Mučilnice so bile v kletih starih stolpov in so bile zato temačne, mrzle in vlažne luknje, polne nesnage in podgan, ki so prihajale iz ulic. Jetniki so bili navadno z močnimi verigami pripeti k steni.

Svoj cenik storitev so imeli rablji, seveda pa tudi sodniki:

za odstranjevanje dlak po vsem telesu	1 goldinar
za iskanje hudičevega goldinarja	1 goldinar
za odsekanje glave ali roke	15 krajcarjev
za pribijanje odsekane glave na vislice	15 krajcarjev
za zadavljanje	15 krajcarjev
za ščipanje z žarečimi kleščami	15 krajcarjev
za odrezani nos ali ušesa	30 krajcarjev
za sežiganje pri živem telesu	5 goldinarjev
če je bilo treba obsojenca s silo spraviti na grmado	10 goldinarjev in 30 krajcarjev
za sodbo je krvni sodnik dobil	9 goldinarjev
za sodno kosilo na dan usmrtitve	10 goldinarjev

Na slovenskem štajerskem je število čarovniških procesov doseglo svoj vrh v drugi polovici 17.stoletja. To pa je tudi čas najbolj pogostih naravnih nesreč: predvsem požarov, poplav, slabih letin, kobilic, vojne in kužnih bolezni.

Požari so bili v 16. in 17. stoletju strah in trepet ne le mest na Štajerskem, temveč po vsej Evropi, kajti večina hiš je bila zgrajena iz lesa in te so stale druga ob drugi, ker je obseg

mestnega obzidja omejeval širjenje mest. Tako je Maribor v 16. in 17. stoletju kar 5-krat skoraj popolnoma pogorel.

Da so bili čarovniški procesi tako surovi, krvavi in kruti, izhaja tudi iz tega, da so ljudje s temi procesi zmanjševali lasten strah pred prihodnostjo. V začetku leta 1672 je krvni sodnik Pavel Schatz iz okraja Celje pričel v gosposčini Podčetrtek čarovniški proces proti 60. letnemu kmetu Jakobu Križanu, ki so ga obtožili čarovniškega zdravilstva.

Leta 1677 je krvni sodnik Johann Georg Franz von Vill pri deželskem sodišču gosposčine Šoštanj obsodil na obglavljanje Marino Ferlin, ki naj bi znala zavdati bolezen in odvzeti moškost.

Dne 12. julija je krvni sodnik Pavel Schatz poročal, da je na Borlu ob štajersko-hrvaški meji dal zadaviti in sežgati Sebastijana Vajdo, Katarino Kranjec in Barbaro Hubek, ki so bili obsojeni v velikem Ljutomerskem procesu na podlagi obtožbe raznega čarovništva. Leta 1685 so v Laškem zaradi čarovništva obsodili na smrt tri ženske: Stepinškovo, Šprejkovo in Hoferjevo. Po priznanjih s tega procesa so v Sevnici prijeli Uršulo Taraušič, ki je 13. julija 1685 umrla od posledic mučenja. Zaradi njenih priznanj so se pričeli čarovniški procesi v Sevnici, Planini, Pilštajnu in Kloštru.

Statistični podatki o čarovniških procesih na slovenskem Štajerskem 1546–1746

1. obtožene ženske	153
2. obtoženi moški	22
3. obtoženi (spol neznan)	36
4. skupno število obtoženih	230
5. mučeni	56
6. obsojeni na smrt	170
7. obsojeni na druge kazni prebičani in izgnani	6
8. umrli v ječi	10
9. ušli	3
10. oproščeni	21
11. neznano	17

Kljub le delno ohranjenim podatkom o čarovniških procesih na slovenskem Štajerskem lahko pridemo do tehtnih ugotovitev. Velika večina čarovniških procesov je potekala v vinorodnem območju Slovenskih goric. V Ljutomeru je bilo kar 45 % vseh doslej znanih procesov in velika večina obtoženih, mučenih in usmrčenih so bile ženske – več kot 70 %.

Najstarejša znana obtoženka je bila Urša Triplat, stara 80 let, najmlajši obtoženec pa je bil 15-letni krojaški vajenec Jakobec in 20-letni steklarski pomočnik Franc Pepelnak.

Pravice privilegiranega deželnega sodišča je gospostvo družine Herberstein imelo že od leta 1457 v Hrastovcu. Tu je bila prva obsojena in usmrčena aprila l. 1661 Margareta Kolčič, nato 22. junija istega leta Margareta Kejdič. Tu v omenjenem gradu so se v dolini Pesnice od l. 1661 odvijali najbolj grozljivi čarovniški procesi v zgodovini Štajerske. V Hrastovcu se je prvi pojavil upravnik deželnega sodišča Wolf Lovrenc Lampartič, ki je označen kot najhujši krvni sodnik na Štajerskem.

Lakomnež na denar si je izmišljal in forsiral čarovniške procese, bil pa je tudi velik sadist, saj so bila njegova mučenja najhujša, kruta in surova na območju slovenske Štajerske. Lampertič je običajno po sodnem procesu v poročilu vladi v Gradcu zapisal, da je obtoženko usmrtil hudič, ki je s tem dobil njeno dušo.

V pozni jeseni leta 1661 sta se v Hrastovcu odvijala še dva čarovniška procesa. 18. novembra sta bili usmrčeni Elenka Rotter in Elenka Šauperl. 10. decembra pa so bili usmrčeni še Uršula Kolar, sestri Jera Kupčič in Uršula Černik, ter Jerin mož Simon Kupčič, poleg njih pa še viničarka Lucija pri kmetu Deželanu. Od silnih bolečin mučenja so nekateri dajali neresnične izjave in tako se je število mučenih povsod večalo.

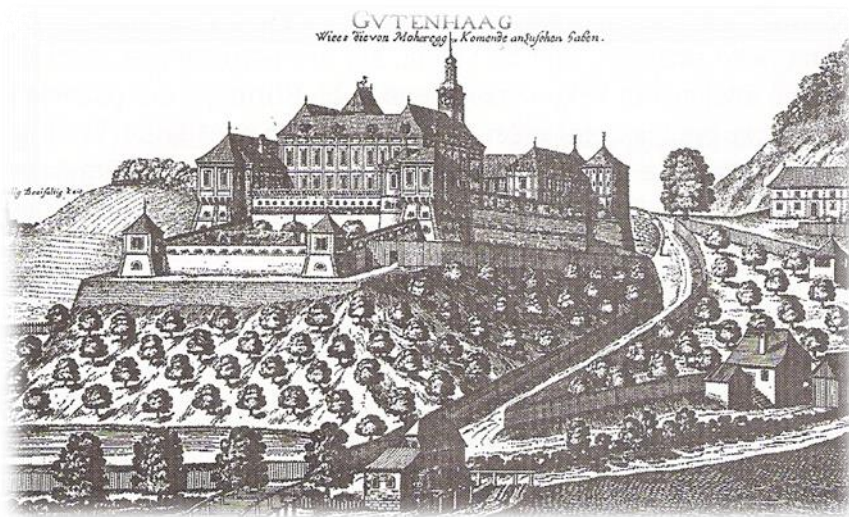
Dne 25. junija 1661 je cesarski krvni sodnik za Štajersko pri visokem deželnem sodišču v Hrastovcu v navzočnosti prisednikov Wolfa Lovrenca Lampertiča, Jurija Strasserja, trškega sodnika Filipa Korberja, Janeza Khrauterja, Zaharije Nimbergerja, Gašparja Weisa, Jerneja Haidna, Martina Jurgeca in Simona Feichtingerja namesto njegove visoke grofovске milosti, visokega in blagoslovljenega gospoda Erazma Friderika grofa Herbersteinskega, barona v Neupergu in Lankovizu in gospoda v Hrastovcu, na podlagi javnega kriminalnega prava sprejel in razglasil sodbo proti Margareti Kejdič, osumljeni čarovništva.

S O D B A

Čeprav bi si ta huda grešnica, zaradi strašnih zločinov in zanikanja boga, njegovega sina, matere božje Marije in vseh svetih in ker je sledila hudiču in njegovim privržencem, mu žrtvovala kri in na zločinski način onečastila sveto hostijo ter letala po zraku s svojimi pajdaši, zaslužila, da bi jo vlekli na morišče in jo ščipali z žarečimi kleščami ter jo zaradi teh strašnih zločinov živo sežgali, se je njegova grofovska milost in gospod deželnega sodišča v božjem imenu usmilil in bo zato kaznovana z običajno kaznijo za čaravnice.

Današnjega dne naj bo predana v roke krvnika, ki naj jo odpelje gor na običajno sodno mesto, kjer naj jo na grmadi zadavi z vrvjo. Telo naj skupaj z glavo sežge v pepel. Bog naj se usmili njene uboge duše.

Tako se je tudi v resnici zgodilo v Hrastovcu, 22. junija 1661 leta.

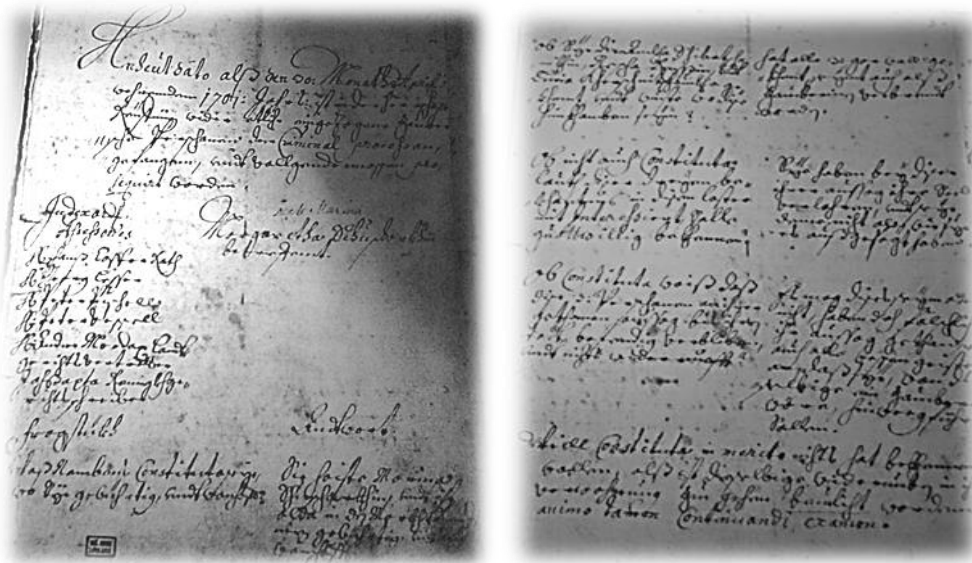

Slika 26: Hrastovec leta 1681, (»Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 66)

Po do sedaj znanih podatkih se je v Mariboru leta 1546 pričel 1. čarovniški proces. O naslednjih dvesto letih imamo ohranjene podatke o več čarovniških procesih v Mariboru, na katerih so sodili 45 osebam in jih kar 40 tudi usmrtili, dve prebičali in le tri oprostili. Leta 1580 so zaradi čarovništva usmrtili Anico Beder iz Košakov.

Dne 4. julija 1695 je bila pred Ptujskim deželnim sodiščem Dominikanskega samostana v Sv. Trojici pri Podlehniku po hudem mučenju obglavljena Marina Šchepp. Krvni sodnik za območje Ljutomera in Ormoža je bil Johan Georg Franz von Will, na območju Celja pa Dr. P. L. von Apostolen.²¹

²¹ Branko Delcort, Povzetek informacij iz knjige zgodovinarja Saše Radovanoviča »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen«, Maribor 2009, str. 1-5.

Slika 27: Zapisnik čarovniškega procesa (foto Janja Kosi)

3.2. ČAROVNIŠTVO V LJUTOMERU

Po tej poti za hudičem smo prišle v Ljutomer, čudovito prleško mestece, ki ogreje in sprosti naše prestrašene dušice. A ne za dolgo. Kmalu se znajdemo v muzeju, kjer se strahote ponovno obudijo. V najstrašnejši obliki se nam prikaže lov na čaravnice, za to namreč gre, donkihotski boj z nečim, česar sploh ni, vseeno pa so grmade gorele, tudi v Ljutomeru.

Slika 28: Ljutomer leta 1681, (»Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, srt. 131)

Najžalostnejše poglavje v zgodovini ljutomerskega sodstva so obsodbe čarovnic. Znani so nam iz sodnih zapisnikov le slučaji iz 17. veka. Dandanes se nam zdi nepojmljivo, kako je mogla v stoletju, ko so živeli veliki možje Kepler, Leibnitz, Kartezij idr., pravna veda in praksa zaiti v toliko zablodo. A več ali manj ima vsako stoletje svoje senčne strani. Bodoči zgodovinar se bo istotako čudil, kako so 1. 1914 bili na Slovenskem sploh mogoči znani dogodki in kako so se mogla med svetovno vojno dogajati nezaslišana divjaštva, kakršnih niti divjaki ob preseljevanji narodov niso počenjali. Zmota in zloba je strašna skrivnostna sila, pred katero vsaj hipno ne zmore nič ne omika ne vera.

O ljutomerskih čarovnicah imamo naslednja poročila 1):

O županovanju Andreja Scheitha stoji v zapisniku 10. dec. 1672 opazka, da je za njegovega triletnega županovanja (1670—1672) prišlo pred tajno sodišče in na morišče radi čarovništva in tatvine 32 oseb, da si sicer zapisniki omenjajo le tri osebe.

L. 1673 so zadnji dan julija postavili pred tajno in javno končno sodišče 8 žensk in 1 moža; 6 žensk so sežgali, moža pa obesili, 2 ženski so izšibali in spodili iz dežele.

Največ čarovniških obravnav in obsodb je bilo 1. 1690. Dne 23. avg. je na mukah umrla Agata Majar, imenovana »Goldwascherin«; sežgali so jo na morišču in pepel pokopali. Dne 29. avgusta i. 1. sta bili umorjeni in sežgani Magdalena in Gera Tučič, iz križevske župnije. Dne 9. septembra sta bila z mečem obglavljena in sežgana Andrej Misl, po domače Levak, in Marjeta Gregorič. Dne 23. septembra je na mukah v ječi umrla neka stara Fundovka iz Cvena. Dne 3. oktobra so radi čarovnije graščini izročili neko ubogo staro babljo Heleno. Naslednji dan so prijeli že drugo revico, gostačko Matije Šunta. Dne 9. oktobra so neko žensko iz Lokavec v ječi umorili in pokopali. Dne 15. oktobra so zopet z mukami v ječi umorili Heleno Zmazek. Dne 24. oktobra je bilo deželskemu sodišču izročeno 7 tržank iz 'Veržeja in 1 ženska iz Bunčan.

Posebno krut je bil dolnjegrajski sodnik Ludovik Lacherer, ki je obsodil neštivilno čarovnic. Ko so zoper njega prišle pritožbe od trga in branečkega graščaka, je vlada določila za komisarja dr. Janeza Tiilbricha. Dne 5. novembra 1690 je poročal ljutomerski tržan Janez Obran, da se je ta gospod že' naprej izrazil, da so po njegovem prepričanju sploh vse ljutomerske tržanke čarovnice, ki bi se s svojimi deklami vred morale izročiti deželskemu sodišču.

Dne 22. novembra 1690 je došel ta komisar v Ljutomer in takoj drugi dan je k smrti obsodil Agato Signorco in Gero Trunkovo radi čarovnije, tretja, Neža Krajnc je že prej umrla na mukah. Dne 9. decembra 1690 so ji peljali na morišče. Obe sta vse obstali in Trunkova je še

rekla, da rada umrje in nikogar neče dolžiti radi svoje smrti. Obe so z vrvjo zadavili in trupli na grmadi sežgali, pepel pa zakopali.

Rešil je pa vendar trški magistrat šest drugih žensk, da niso morale pred deželsko sodnijo, kjer bi jih mučili. Po zapisniku z dne 16. Junija 1699 so to bile: 1. Marija, žena Petra Winklerja, 2. Eva, žena Janeza Fischerja, 3. Liza Kosi, 4. Barbara Šentak, 5. Magdalena, žena Matije Purgauerja, 6. Agata, žena Janeza Obrana. Ovadila jih je neka kramarica, je 'že 1. 1690 bila mrtva. Bile so sicer oproščene, pač pa so jim naprtili sodnijske stroške, vsaki po 44 gl. 47 kr., katere je pa pozneje trg plačal.

Ko so ljudje videli, da noben obtoženec ne uide smrti, so takoj začetkoma prostovoljno vse priznali in se tako s hitro smrtjo rešili nadaljnjih muk.

Dejstvo je, da so se ljudje takrat v svoji praznovernosti res pečali s čarovništvom. Priznanje celo neverjetnih reči so izsilile deloma muke, deloma so pri tem sodelovale razne opojne (narkotične) pijače in jedi, potem pa strašna moč sugestije. Ubogi obtoženki so tako dolgo trobili v ušesa njeno čarovništvo, da je končno vsa zmedena sama verjela in vsemu pritrdila. V čarovništvo so takrat verovali tudi najbolj izurjeni pravniki in zdravniki, kar je ljudi le potrjevalo v njihovem praznoverju.²²

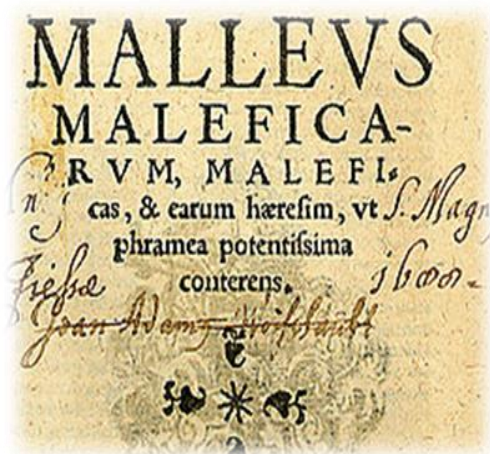

Slika 29: Veržejski trški pečat z grbom, s katerim je župan pečatiral listine (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 15)

---

²² Fran Kovačič, Ljutomer, Zgodovinsko društvo, Maribor 1926, str. 161, 162.

Bula papeža Inocenca VIII. o preganjanju čarovništva. Navodilo o zatiranju čarovništva.

Slika 30: »Malleus maleficarum« (Kladivo čarovnic) (slika vzeta iz spletne strani

<https://www.google.si/search?q=%C4%8Darovni%C5%A1tvo+v+srednjem+veku&tbm=isch&imgil=8z7CD9B4YSeBbM>)

Leta 1671 se je v Ljutomeru začel čarovniški proces, ki se je kmalu razširil na sosednja deželska sodišča in je trajal več let. To je bil najdaljši in najboljšežnejši čarovniški proces na slovenskem Štajerskem, ki se je končal z ogromnim številom žrtev.²³

Slika 31: Ljutomer leta 1681

²³ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 130

Dne 24. Januarja 1671 je graška vlada določila nekdanjega mestnega svetnika v Radgoni Janeza Wendtseisena, da izpelje ta proces. Wendtseisen je bil konfliktna nemoralna osebnost in zato neprimeren za tako odgovorno nalogo. Pred tem so ga zaradi sprejemanja podkupnin in varanja pri različnih stroških kot mestnega sodnika izgnali iz mestnega sveta in pregnali iz Radgone. Zaradi pohlepa po denarju, enega od virov zaslužka je videl prav v podaljševanju in širjenju čarovniških procesov, je v mnogočem pripomogel, da se je ta proces razširil na večji del tedanje Spodnje Štajerske in na obmejne predele sosednje Madžarske in Hrvaške in da se je zavlekel tja do konca osemdesetih let 17. stoletja. Ta strašni proces je torej trajal skoraj dvajset let. V teh letih si je Wendtseisen pridobil formalni monopolni položaj čarovniškega sodnika na Spodnjem Štajerskem. Cesar Leopold je v patentu z dne 24. Maja 1684 tedanjega upravnika deželskega sodišča v Gornji Radgoni, svojega zvestega Janeza Wedntseisena pooblastil, da privede, zasliši in obsodi vse »čarovniške« osebe v okrajih Radgona, Ljutomer in z območij v soseščini ležečih deželskih sodišč. Pri tem mu morajo po svojih močeh pomagati vsa deželska sodišča in mestne oblasti. S tem je praktično dobil položaj in vpliv privilegiranega papeškega inkvizitorja v svojem okraju in prava sreča za tamkajšnje ljudi je bilo, da je leta 1689 umrl. Toda pred tem je dobesedno v krvi opral svoje ime.²⁴

Slika 32: Gornji Ljutomer 1681

²⁴ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 131, 132.

Danes je na mestu, kjer je nekoč stal grad, pod katerim so bile ječe stanovanjsko poslopje.

Slika 33: Podgradje 2014 (foto Janja Kosi)

Slika 34: Podgradje 2014 (foto Janja Kosi)

Slika 35: Pogled iz današnjega Podgradja (foto N. Ekart Misleta)

Slika 36: Pot, po kateri so vodili obtožene v ječo pod gradom (foto N. Ekart Misleta)

Slika 37: Mesto, kjer je bilo morišče v Ljutomeru (foto N. Ekart Misleta)

Dal je privedi mnogo prič, ki pa so vse govorile o enem in istem in pričale proti tožiteljem. Zato je dal sodnik tožitelje prijeti in ker niso hoteli ničesar priznati, jih je podvrgel mučenju. Zasliševalec v enem procesu je bil znani Wolf Lovrenc Lampertič. 28. Januarja je Hörk po več ur sedenja na čarovniškem stolu izdihnil. Lampertič je v svojem poročlu menil, da ga je ubil hudič, ker je tako dobil njegovo dušo.²⁵

Slika 38: Mučenje (slika vzeta iz Čarovnice satanove neveste, Tiskarna Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994, str. 141)

²⁵ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 132

Slika 39: Čarovniški stol (foto Janja Kosi)

Junija 1672 so v Ljutomer pripeljali več kot štirideset ljudi, predvsem iz Stročje vasi in jih vse stlačili v eno ječo. Ker je bilo v njej premalo prostora, so dobesedno ležali drug na drugem in se skoraj zadušili v lastnem smradu. Hranili so se le s tistim, kar so jim prinesli ljudje. Da bi jim olajšal »prostorsko stisko«, je Wendtseisen dal 25. Junija zadaviti in sežgati šest žensk.²⁶

---

²⁶ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 132

Slika 40: Sežiganje na grmadi (slika vzeta iz spletne strani

[https://www.google.si/search?q=grmada+čarovnice&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=EdjuUvz5DsXVs](https://www.google.si/search?q=grmada+čarovnice&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=EdjuUvz5DsXVswb)
wb)

Slika 41: Načrt za izdelavo grmade (foto Janja Kosi)

Proces se je širil zaradi vedno novih obtožb v Ormož, Podlehnik, Ptuj, Hrastovec, Radgono in Hrvaško. Število žrtev ni znano, zagotovo pa jih je bilo veliko.

**Slika 42: Kraji v Sloveniji, kjer se največkrat omenjajo čarovniški procesi
(foto Janja Kosi)**

Končno je krvni sodnik iz Celja Pavel Schatz prevzel Wendtseisenovo delo. 1. Avgusta 1673 je tudi on dal zadaviti in sežgati šest žensk, in sicer Dorotejo Huber, Gertrudo Kersnerič, Suzano Coglin, Gertrudo Pilleyin, Magdaleno Volkač in Heleno Jaklin. Tri ženske, ki kljub mučenju na čarovniškem stolu niso hotele nič priznati, je izpustil. Tako jih je v ječi ostalo še deset, med njimi tri noseče. Končno je po prisegi vse izpustil na prostost.²⁷

Slika 43: Rabljeva sekira (foto: Janja Kosi)

²⁷ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 132

Slika 44: Zanka za obešanje (foto Janja Kosi)

Slika 45: Pranger ali sramotilni steber (slika vzeta iz spletne strani <http://primus6.wordpress.com/pranger/>)

Slika 46: Mesto, na katerem je stal nekoč pranger, danes cerkev Sv. Janeza Krstnika in Miklošičev spomenik (foto Janja Kosi)

Slika 47: Železna kletka - ujetim so podkurili pod nogami ali jih sestradali do smrti Muzej Ribnica (foto Janja Kosi)

**Slika 48: Mesto, na katerem je bila postavljena železna kletka
(danes Glavni trg v Ljutomeru) (foto Janja Kosi)**

Toda s tem proces še ni bil končan. Leta 1675 je na sceno stopil že četrti sodnik Janez Jurij Franc von Vill iz Celja. Ta je končal proces proti padarki Mariji Zimmer in njenim tovarišicam, ki so ostale še od prejšnjih preganjanj čarovnic. Tudi to nadaljevanje je terjalo žrtve, in to kar šestnajst usmrčenih čarovnic. Tako je le proces, ki se je odvijal v Ljutomeru, terjal kar šestintrideset žrtev. Zato ni bilo nič čudno, ko je 16. julija 1673 grofica Konstantina Radkay, lastnica deželskega sodišča v Ljutomeru, pisala vladi v Gradec, da se odpove lastništvu nad sodiščem, če se bodo procesi nadaljevali, ker so stroški zanje previsoki.²⁸

Četudi so bile obtožbe smešne (tudi za tisti čas), je proces trajal dolgo. Procesu so se ponavadi razmeroma hitro končali, zavlekli so se le v primeru, če je obsojenka ovadila veliko število oseb in bila pri tem prepričljiva, saj so nato morali vse ovajene osebe soočiti z obtoženko in zato so se taki procesi znali zavleči skozi celo leto.²⁹

23. novembra je vladni komisar končno prišel v Ljutomer. Tržaški svet mu je do Cmureka poslal šest konjev in 40 goldinarjev za stroške, ki jih je imel na poti. Ker pa je komisar v trgu ostal le en dan, so vsoto zmanjšali na 23 goldinarjev in 7 krajcarjev. Toda komisar je poskrbel za presenečenje, ko ni hotel vzeti denarja, temveč se je s trškim sodnikom dogovoril, da bo iz trških vinogradov za 45 goldinarjev kupil dva štrtina vina.

---

²⁸ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 132, 133

²⁹ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 133

Pred svojim odhodom je komisar ukazal trškemu sodniku Hansu Gregorju Warašiču, da skliče in mu predstavi vse tržane. Ko so se le-ti zbrali, jim je komisar priporočal, naj posledaj pazijo, da njihove žene ne bodo preveč pile, plesale, se sestajale z drugimi ženami in opravljale ter hodile od hiše do hiše, ker jih je prav to pripeljalo v slabo družčino in med čarovnice. Zato mora vsak mož dobro poskrbeti za svojo ženo in jo navaditi trde discipline, kajti v bodoče bo moral za vsak njen prekršek plačati 10 goldinarjev. Kot je razvidno iz tega, je lahko bilo veselo življenje v vinogradnih krajih zelo nevarno.

Kljub vsemu temu je dr. Tülbrich še istega dne sporočil preostalima tržankama, obtoženima čarovništva, to je Agati Signorin in Jeri Trunk, naj se pripravita na smrt. 9. Decembra so ju privedli pred trško sodišče, kateremu sta morali ponovno povedati vse svoje zločine. Jera Trunk je na koncu dejala, da nikogar razen sebe ne krivi za svojo smrt in da rade volje umre. Po izrečni obsodbi so ju predali krvniku, ki ju je z zanko zadavil, nato pa njuni trupli sežgal na grmadi.

Janez Ludvik Löhrrer je odšel iz Ljutomera leta 1691 in prevzel službo upravnika na Madžarskem pri grofici Radkay. Le-ta je trškemu svetu poslala 50 goldinarjev kot nadomestilo za čezmerno nasilje, ki ga je zakrivil njen upravnik v Ljutomeru.

Proces iz leta 1690 je vzoren primer, kako so se ljutomerski tržani postavili v bran svojih žena in dosegli za tisti čas skoraj nemogoče: oprostitev večjega števila oseb, osumljenih in ovadenih čarovništva. Seveda so bili le-ti in drugi meščani tiho, ko so tudi njim v zabavo množično prirejali procese in usmrčitve podložnikov.

Tako je bilo samo v času »čarovniškega mojstra« Löhrrerja čarovništva obtoženih 63 oseb, od tega 61 žensk in 2 moška. 47 jih je bilo usmrčenih, večina zadavljenih, obešenih ali obglavljenih in nato sežganih na grmadi, štiri obtoženke so umrle v ječi med mučenjem, dve so prebičali in izgnali iz dežele, šest jih je bilo oproščenih, toda obsojenih na plačilo stroškov, dve ženski, ki sta se medsebojno obtoževali čarovništva, pa sta se pobotali in bili izpuščeni. Za dve obtoženki pa ne vemo, kakšna je bila njuna usoda.³⁰

3.3. ČAS, KO JE V LJUTOMERU VLADAL PREPIR IN NIHČE NI BIL VAREN

Tomaž Ignac Maurer, doktor obojega prava, plemeniti Mauerburg, baron in visokorodni gospod Braneški, lastnik imetij Sv. Jožef in Dolnji Ljutomer (Podgradje), je ime, ki mu še

---

³⁰ Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997, str. 138, 139

danes velja posebna obravnava v luči zgodovinske osvetlitve njegovega življenja in aktivnosti na naših tleh. To potrjujejo med drugim raziskave in objave avstrijskih zgodovinarjev, na osnovi katerih je nastal tudi ta zapis. Odkritje, da je prav imenovani Maurer pl. Mauerburg neposredni povzročitelj številnih čarovniških procesov v Ljutomeru in okolici, je le potrjeno dejstvo. Negiranje ljutomerskih trških pravic, poseganje v upravo in sodstvo, predvsem pa nenasitna sla po bogastvu so baronova dejanja, ki so bistveno spremenila družbeno podobo okolja.³¹

Slika 49: Mauerburgov grb (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 17, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2009, str. 59)

Osebna prisotnost barona Mauerburga na Braneku in v Ljutomeru je bila redka in kratkotrajna, pa še takrat gre o tem bolj za ugibanja kot za ohranjene pisne vire.

Nedvomno pa so se prav v njegovem času tukaj vrstili največji čarovniški pregoni, obtožbe, sodbe in pomori. Svojevrsten način in obseg teh malodane obsedenih dejanj uvrščajo Ljutomer in ta del štajerske v sam vrh srednjeevropski čarovniških procesov, o čemer žalostno pričajo nešteti sodni spisi, usmrčitve, ljudski spomin in prikaz v dotičnem muzeju na trgu Riegensburg.

Mogoče gre le za ugibanja, da je bil posredno in neposredno prav Mauerburg vzrok tovrstnega početja, vendar ne gre prezreti dejstva, da je obtoževanje ljudi kot čarovnikov (in heretikov) povzročilo tudi osebni propad obtoženih (njihovih družin), zaplembo njihovega premoženja in s tem povečanje gosposčinskega imetja, v tem primeru Mauerburgovega.

Vsekakor pa je bil v teh početjih prisoten Mauerburgov pretiran katolicizem, kar se na svojevrsten način potrjuje z osebnim poznavanjem zloglasnih preganjalcev čarovnic, sodnikov Lempertiča in Agrikole, prav tako sodelujočih pri čarovniških pregonih na Štajerskem. Tudi druga imena se v obstoječih virih o čarovniških procesih pojavljajo poleg Mauerburgovega, s tega vidika pa so pregledne tudi lokacije pregona in sodb čarovnicam, naj

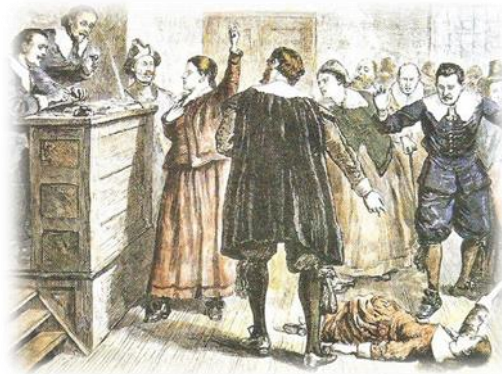
³¹ Zgodovinski listi, Zbornik Splošne knjižnice Ljutomer, Ljutomer 2009, str. 57.

gre za feldbaške procese, dogajanja v Hrastovcu in Lenartu, v Gradcu in Radgoni, pa vse od Fehringa do Ljutomera. Torej celotno področje posesti, prisotnosti in vpliva samega barona Mauerburga, njegovih študijskih kolegov in znancev.

Koliko je vsemu temu botrovala neposredna želja po bogatenju in vplivu poplemenitenega Mauerburga, lahko le ugibamo, a kdo je od vsega tega imel neposredno korist, ostaja trdno dejstvo.³²

3.4. ZADNJI ČAROVNIŠKI PROCES NA ŠTAJERSKEM – VERŽEJ 1744

Dežela Štajerska je bila mogoče tudi zaradi nepredvidenih vremenskih pojavov (poletne vročinske nevihte s točo, izrazita lokalna neurja, poplave...) pravo mesto za množični pojav verovanja v čarovništvo. Seveda so k temu dodali še svoje človeška zloba in zavist, sovraštvo, maščevalnost in podobne lastnosti, vsekakor pa ljudje, ki so imeli moč in pooblastila, da so procese razvili, vodili in zaključili »po zakonu«.

Slika 50: Obtoženka pred sodnikom, priče prisegajo. (slika vzeta iz revije *Zgodovinski listi*, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 13)

Johan Wendtseisen, radgonski mestni sodnik, Jurij Agrikola, župnik in nenazadnje stremuški baron Mauerburg z Braneka pri Ljutomeru sodijo med tiste, ki so dali v čarovniških procesih umoriti na desetine obtoženih. Wendtseisnov pregon čarovništva je podpirala sama cesarska oblast na Dunaju in do svoje smrti 1689 je dal pomoriti več kot 50 oseb. Tudi njegovo delo

³² *Zgodovinski listi*, Zbornik Splošne knjižnice Ljutomer, Ljutomer 2009, str. 62, 63.

»Tractatus iudicarius« je teorija in razmišljanje o čarovništvu, predvsem pa odraz njegovega silnega sovraštva do žensk. Njegov nagrobnik, vzidan v severno steno cerkve v avstrijski Radgoni, še danes nemo spominja nanj in na takratne brutalne čase.

Prav pri nas pa se je odvijal tudi zadnji čarovniški proces na Štajerskem, kar je dobra pripoved o ljudeh in krajih, saj se je to zgodilo med letoma 1744 in 1746. Kraj dogajanja je bil Veržej, kjer je prvi proces zabeležen že leta 1635. Resda lahko trdimo, da je kmečko okolje in naša oddaljenost od takrat že zdavnaj razsvetljenih središč Evrope lahko vplivala na zaostalost in preprosto verovanje v čarovništvo, a iz opisa takratnih dogodkov bomo spoznali tudi vsakdanjo človeško hudobijo.

Sredi 18. stoletja je bil Veržej majhen podeželski trg, kjer je živelo le malo večje število prebivalcev kot v bližnjih okoliških vaseh. Tudi župnija je bila še v Križevcih. Prebivalci, tržani, so imeli sicer določene trške pravice, izvoljeno trško oblast s sodnikom ali županom in trškim svetom ali magistratom, predvsem pa ponos in trško zavest, a kljub temu so bili odvisni od kmečkega okolja. Na tak način so se preživljali ali bili kvečjemu mali obrtniki. Na reki Muri je bilo kar nekaj mlinarjev, med pravo trško gospodo pa bi mogoče lahko prišteli tri ali štiri družine. Kraj je bil ogrožen zaradi pogostih poplav. O tržanih se je že od nekdaj govorilo, da so prepirljivi, veliko zgodb in šal na njihov račun pa je znanih še danes. V tem okolju se je v zakonu Matije in Marije Katana rodila Polona. Zelo mlada se je 26. januarja 1721 poročila z Gašperjem Hericem z Mote. Leta 1744 je bil veržejski župan in trški sodnik Mihael Koroš. Prav njemu je bila podana obtožba proti Heričevi, češ da je čarovnica. Ob pomoči svojih mož je Koroš zvečer 25. Septembra potrkal na vrata pri Hericih. Polono, ki je bila sama doma, je nagovoril, da je prišel vrniti neko posojilo, in nič hudega sluteča mu je odprla. Takrat pa so jo možje zgrabili in odvlekli v trški zapor.

Tako se je z zvijačo, lažjo in pretvezo začel zadnji čarovniški proces na Štajerskem. Po treh dneh pripora je bil sestavljen tudi obsežen zapisnik s strani tržanov in trških svetnikov Simona Štefanca, Janeza Slane, Jožefa Milpaherja, Franca Rubiniča, Jerneja Gabra in župana Koroše, kjer so bile navedene izjave prič in vsebine Poloninega čarovniškega delovanja, njo pa so odpeljali v zapor deželnega sodišča v Gornjo Radgono. 33-letni mlinarjev sin Gregor Štefanec je bil med najbolj obremenilnimi pričami. Povedal je, da se je na Gregorjevo zvečer z nekaj drugimi možmi vračal v Veržej. Dvakrat je slišal glas Polone Heric, čeprav tega drugi niso slišali. Na neki brvi pa je mel občutek, da ga hoče nekdo potisniti v potok. Ves prestrašen je tekel domov in tam nemočen ležal še tri dni. Vse to je bila po njegovem čarovnija Heričeve. Naslednja priča, mlinar Jožef Kelemina, je povedal, kaj se je pripetilo njemu. Na Jakobovo je po proščenju v Križevcih s še štiri možmi malo popival. Več kot štiri bokale vina niso popili,

poleg tega pa le polovico bokala medicine, tako da se jih pijača še ni prijela. Na poti domov so na brvi čez potok videli ljudi brez glav, zaradi česar se je on silno prestrašil in šele na domu Janeza Slane se je malo pomiril. Tretja priča, hlapec Nikolaj Kranjc, je navedel še hujšo zgodbo. Neke noči je namreč prišla Polona Heric z več kot 30 možmi v zaklenjeni hlev Janeza Slane, kjer je on spal. Začeli so ga tlačiti in dušiti in le hlapcu Štefanu, ki je prav tako spal v tistem hlevu, se lahko zahvali, da se je rešil. Šele po zaužitju požegnane vode je vse skupaj minilo...

Slika 51: Čarovnica pri svojem skrivnem početju (slika vzeta iz revije *Zgodovinski listi*, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 7)

Oskrbnik deželnega sodišča v Gornji Radgoni je obtožbe proti Poloni Heric zavrgel kot blodnje in neumnosti zmedenih oseb ter obtoženo oprostil.

Toda Veržejci se niso dali. Kmalu so našli tri nove priče z novimi, lažnivimi obtožbami. Zadeva se je hudo zapletla, saj so poleg matere Polone obtožili še hčer Nežo. Obsežni in sovražni zapisniki navajajo vse mogoče trditve številnih tržanov in tržank. Da je obtožena Polona vedno imela denar, mnogi drugi pa dolgove, da je obtožena imela dovolj masla in mleka, pa samo dve suhi krave, da je znala zdraviti živino in delati točo, da... skratka – nazadnje so obtožili še Simona Kugla, pri katerem so bile menda najdene kosti odsekane človeške dlani, torej »pravega« predmeta za čaranje.

Na osnovi tega obširnega pisanja in pritožbe veržejskega trškega magistrata je oskrbnik Kukec popustil in dal obtožene zapreti, čeprav se je iz zapisanega razbralo tudi osebno maščevanje. Pred časom je bila namreč v nekem pretepu udarjena tudi slučajno prisotna Polona Heric, zaradi česar se je pritožila in trška oblast je pretepačem izrekla globo. Med njimi je bil tudi Gregor Štefanec...

V splošni evforiji in neumnosti pa se je vendar našlo nekaj ljudi, ki so mislili pametno in pošteno. Tako je svojo mater zagovarjala hči, ki je med drugim omenila veliko skrb in žalost očeta ter Poloninega moža zaradi nastale situacije. Dobre besede o Poloni in drugih sta povedala tudi tržan in dolgoletni trški sodnik Maks Auer (po domače Ovar) ter Heričev sosed, neki kolar.

Žal je bilo to premalo. Veržejska trška oblast se je pritožila na višje sodišče in po sklepu notranjeavstrijske oblasti v Gradcu se je postopek nadaljeval. Ugotovljeno je bilo, da je za ta primer obtožbe pristojno sodišče v Celju in je radgonski sodnik s svojo odločitvijo prekoračil pooblastila. Obtoženi so bili zaprti, primer pa je prevzel sodnik doktor Janez Adam Menhart. Ta je postopek prekinil šele po več kot dveh mesecih, ki so jih obtoženi preždeli v radgonskih ječah. A končne rešitve ni bilo videti, saj je sodnik najprej zahteval denar za svoje delo, šele potem bi naj proces zaključil. Skupna vsota nastalih stroškov in sodnega »zaslužka« je znašala 400 goldinarjev, za kar je celo oskrbnik radgonskega sodišča moral vzeti posojilo. Nazadnje se je sodišče bolj ukvarjalo z denarjem in lastnimi interesi kot z obtoženimi in samim procesom.

Po 108 dneh ječe je obtoženi Simon Kugl umrl. Mogoče je bila šele ta smrt povod, da se je sodni postopek premaknil z mrtve točke. Splošne družbene razmere, čas razsvetljenstva in spremenjena zakonodaja vladarice Marije Terezije posredno zaključili zadnji čarovniški proces pri nas. Po odločitvi notranjeavstrijske oblasti v Gradcu je bila Polona Heric kot obtožena čarovnica nazadnje oproščena in izpuščena iz zapora, v katerem je preždeli 452 dni. Proces, ki se je začel 25. Septembra 1744 je bil zaključen 8. Julija 1746, torej skoraj po dveh letih.

Polona Heric se je vrnila v Veržej. Kako je živela naprej, ni znano, čeprav sodni zapisniki omenjajo tudi delno zaplembo njenega in moževega imetja. Umrla je leta 1749 in pokopali so jo 11. Januarja s cerkvenim obredom, torej je bila zadnja veržejska čarovnica res oproščena vseh obtožb.

Trg Veržej se je v stoletjih, ki so sledila, spremenil v marsikaterem pogledu. Tudi nekdanji dogodki so se pozabili. A iz pripovedi svojih prednikov se tudi danes nekateri spominjajo, da so v Veržejju nekoč bile čarovnice...³³

---

³³ Zgodovinski listi, Zbornik Splošne knjižnice Ljutomer, Ljutomer 2010, str. 8 – 16.

4. PO HUDIČEVI POTI

Zakaj, čemu in kdo je to počel? Vse smo na poti za hudičem izvedele in zapisale. A še ta trenutek nas preveva nek mističen občutek in dvom. Kaj pa če res obstajajo čaravnice, ki jih je obsedel hudič? In že razmišljamo kako bi se obvarovale pred čarovnicami. Tako kot nam je razložil g. Pavličič v muzeju? Bomo pljunile ali pokazale proti njej roge s kazalcem in mezincem, kar bi naj odvrčalo uroke? Tudi železo je bilo proti čarovnicam močno orožje in bolje bo pokazati odprte škarje, ki jih imamo v nahrbtniku. Še bolje, prižgale bomo, da jih bo odgnal dim ali pa... Izgubile smo se v iskanju obrambe pred čarovnicami in šele nenadno zvonjenje zvonov Cerkve svetega Janeza Krstnika nas je predramilo in postavilo v današnji čas.

Slika 52: G. Srečko Pavličič pripoveduje (foto Janja Kosi)

Slika 53: Čarovnica v Ljutomerskem muzeju (foto Janja Kosi)

Prisluhnilo smo pripovedi gospoda Pavličiča. Podobno, kot takrat po vsej Evropi, se je dogajalo tudi v Ljutomeru z okolico. Ker so tudi tukaj ljudje radi verjeli v tisto, kar ni, in zaradi praznoverja je bilo po nedolžnem veliko zaprtih, prestrašenih, mučenih, s čimer so izsilili priznanje, katero je bilo dovolj za obtožbo, ki se je končala s prižgano grmado.

Če dekleta niso marala za fante, so si fantje nalovili muh na bezgu, ki jim rečemo »španske muhe«. Potem so jih posušili in zmleli v prah. Po takem napitku, ki mu je bil primešan mušji prah, so baje dekleta kar norela za fanti.

To je ljubezenski urok za fante, katerega nam je zaupal g. Pavličič, kateri še vedno proučuje obdobje čarovništva v Prlekiji.

INTERVJU Z G. PAVLIČIČEM

Kdaj je bil tisti čas, ko se je največ govorilo o čarovnicah?

Čarovništvo se je pojavilo že v 16. stoletju, najizrazitejše pa je bilo v 17. stoletju. Zadnji procesi so se zavlekli celo v 18. stoletje. Na našem območju je zadnji proces zaustavila Marija Terezija.

Zakaj so ljudje verjeli v čarovnije?

Čarovništvo se je pojavilo zaradi nepojasnjenih naravnih pojavov. To so bili dež, toča, neurja, poplave, potresi. Prav tako si ljudje niso znali razlagati dejanja zeliščark, ki so s pomočjo različnih rastlin komu pomagale, zato so začeli verjeti v čarovnije. In ker so se bali, da bi lahko čaravnice tudi močno škodovale, so jih začeli preganjati.

Kdo naj bi bile čaravnice, pa tudi čarovniki?

Čarovništva so bile obtožene v večini ženske, ki so se razlikovale od povprečnih. Ali so bile nadnaravno lepe, ali so živele bolj v osami, ali so se ukvarjale z zelišči, ali pa so se le zamerile kakemu fantu, ker niso uslišale njegovega dvorjenja. Zaradi tega so jih obtožili čarovništva in potem tudi v večini primerov po dolgotrajnem mučenju ubili.

Zakaj so jih obtoževali čarovništva?

Glaven razlog za obtoževanje oziroma za vero v čaravnice so bili nepojasnjeni naravni pojavi. V Prlekiji je šlo predvsem za pojav toče na manjših površinah, za poplave in samovžiga plinov na področjih močvirnatih rokavov potočkov. Se pa je pojavilo tudi izkoriščanje pregona čarovnic, saj so velikokrat čarovništva obtožili žensko, ki je imela recimo veliko posestvo in so se ga želeli polastiti ali pa je bila mogoče lepša kot sosedka in jo je potem sosedka zaradi zavisti obtožila čarovništva. Velikokrat se je pojavil tudi kak pijanček, ki je želel osvojiti kako dekle, ki ga potem ni uslišalo, zato jo je iz jeze obtožil čarovništva.

Kako so potekali čarovniški procesi?

Najprej je nekdo ovadil čarovnico. Nato so jo pripeljali pred sodišče in jo vprašali, ali je res čarovnica. Seveda se je vsaka na začetku branila in zatrdila, da ni čarovnica. Nato pa se je začelo mučenje. Ženskam so vlačili nohte, jih dajali na razteznice, vezali na stole z bodicami. Vse to samo zato, da bi priznale krivdo. V veliko primerih se je zgodilo, da so umrle že med samim mučenjem. Po mučenju, ko so priznale krivdo le zato, da bi se rešile trpljenja, so jih zaprli v ječo, na koncu pa jih skurili na grmadi.

Ali v čarovništvo verjamemo še danes?

Še danes so se ohranila razna verovanja, povezana s čarovništvom. Poznamo razne vedeževalke, ki napovedujejo prihodnost, ohranila pa so se tudi razna vraževerja. Še danes

nekateri verjamejo, da je petek 13. dan, ko se bo zgodilo nekaj slabega, verjamejo, da ti črna mačka ne sme prečkati poti. Procesov, kot so bili v preteklosti, danes več ne poznamo. Se pa je ohranil praznik čarovnic, in sicer noč čarovnic, ki ga slavimo 31.10. Takrat imamo zabave po različnih gradovih, našemimo se v čarovnice in rajamo ob grmadah.

Ali obstaja možnost, da so nekatere obtožene ženske bile res čarovnice?

Najprej vam moram povedati, da je šlo za nedolžne žrtve, tako ženske kot moške, ali celo otroke. V večini primerov so jih obtožili zaradi zavisti in pohlepnosti. Šlo je tudi za okoriščanje s premoženjem žrtev, v veliko primerih pa tudi za izživljanje nad ženskami, ki so nekaterim vladarjem in duhovščini predstavljale trn v peti, lahko tudi samo sosedovemu hlapcu. Dovolj je bilo, da jih je nekdo samo obtožil brez vsakršnega dokaza.

Koliko žrtev je terjalo čarovništvo?

Po uradnih zapisih na področju Slovenije nekaj čez 1000, na področju Evrope pa nekaj 100 000. Vendar pa je bilo ogromno zapisov uničenih, nekateri procesi pa niti niso bili zabeleženi, tako da lahko predvidevamo, da je bilo žrtev še veliko več. Torej lahko čarovništvo označimo kot črno piko razvoja človeštva, ki je terjala veliko nedolžnih življenj.

Slika 54: G. Srečko Pavličič pripoveduje (foto Janja Kosi)

Naslednji dan smo svojo pot nadaljevale v Hrastovcu, kjer se je grof Friderik zaljubil v lepo Agato. Med Friderikovo odsotnostjo jo je njegova mati mučila in s tem povzročila prezgodnji porod z mrtvo rojenim otrokom. Ovadila jo je čarovništva, sodnik jo je obsodil na smrt. Ko se je Friderik vrnil iz vojskovanja, je iz žalosti dal postaviti Črni Križ iz črnega marmorja, kot simbol nesrečne ljubezni.

Slika 55: Črni križ v Hrastovcu (slika vzeta iz spletne strani

[http://ejournal.eduprojects.net/slo/index.php?action\[=IArticleShow::showArticle%28%273514%27%29](http://ejournal.eduprojects.net/slo/index.php?action[=IArticleShow::showArticle%28%273514%27%29))

Nato smo se podale v avstrijsko Radgono in Riegersburg.

Slika 56: Wendtseisnov nagrobnik v Radgoni (slika vzeta iz revije Zgodovinski listi, letnik 18, številka 1, Splošna knjižnica Ljutomer, 2010, str. 9)

Slika 57: V Riegersburgu (foto N. Ekart Misleta)

Riegersburg sta zaznamovali dve slavni ženski, baronica von Galler in "cvetlična čarovnica" Katharina Paldauff.

Slika 58: Grad Riegersburg (foto N. Ekart Misleta)

Slika 59: Pogled z gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin)

Slika 60: Pročelje gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin)

Slika 61: Muzej čarovništva v gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin)

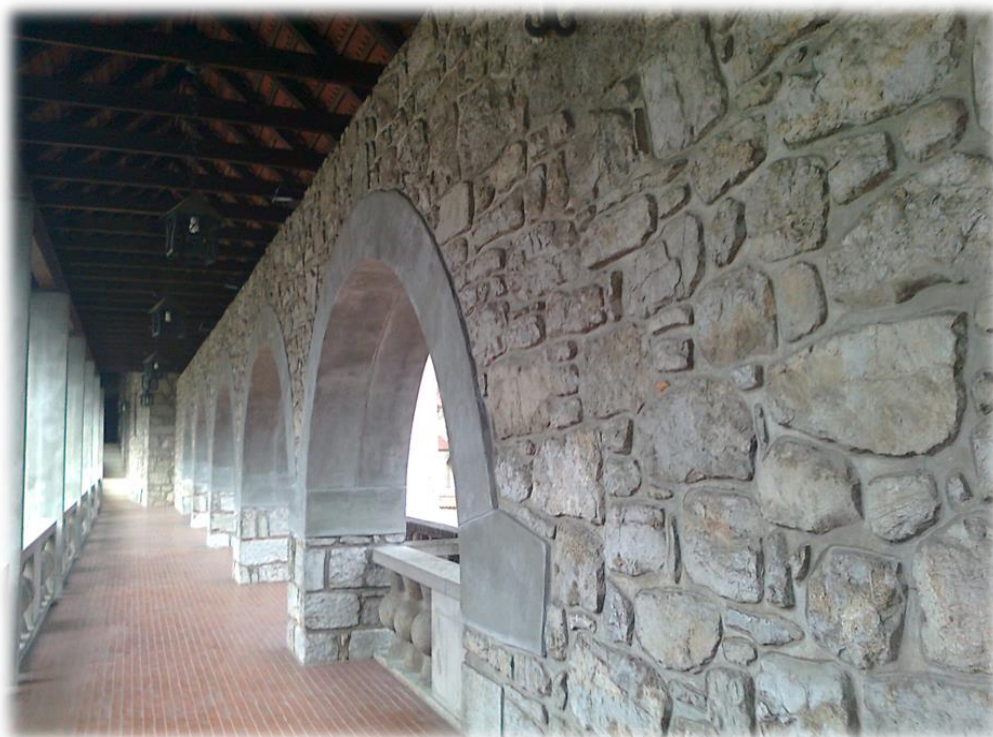

Slika 62: Vodnjak gradu Riegersburg (foto Anja Ferlin)

In še zadnji dan našega potepanja po poti hudiča v Ribnici.

Slika 63: Muzej čarovništva v Ribnici (foto N. Ekart Misleta)

Slika 64: Muzej čarovništva v Ribnici (foto N. Ekart Misleta)

Slika 65: Muzej čarovništva v Ribnici (foto N. Ekart Mislea)

5. DELAVNICA

V sklopu raziskovalne naloge smo izvedle ustvarjalno delavnico. Oblikovale smo iz različnih naravnih materialov.

Slika 66: Čarovnice (foto N. Ekart Misleta)

Slika 67: Pajek (foto N. Ekart Misleta)

6. ZAKLJUČEK

Med nastajanjem naše raziskovalne naloge se je narava poigrala tudi pri nas in s tem ponovno, kot že nešteto krat, pokazala svojo moč nad človekom. Ampak danes razumemo, zakaj je pod žledom klonila naša vrba.

Slika 68: Vrba pred Domom Antona Skale (foto Janja Kosi)

Nekoč bi bilo drugače. Sprašujemo se, koliko nedolžnih bi bilo mučenih, koliko bi jih končalo svoja življenja med ognjenimi zublji še preden bi posijalo sonce. In vse to le zaradi naravne katastrofe, danes razumljivega naravnega pojava, ne pa zaradi sosedov, kateri so bili nevoščljivi.

Danes vemo, da ni čarovnic in da je njihov čas že zdavnaj minil. Danes smo izobraženi in živimo s tehnologijo. Ampak zgodovina se žal ponavlja, kot lahko razberemo iz citata profesorja dr. Potočnika:

»Vse bolj smo ujeti v strasti sebičnosti, brezobzirni tekmovalnosti, pohlepnosti. Postajamo družba strahu in negotovosti.«³⁴

Toda kljub temu, fantje, nikoli več nam ne recite, da smo čaravnice, hexe. Potem boste pa res videli hudiča.

---

³⁴ Dragan Potočnik, Viri in pouk zgodovine, Mednarodna knjižna zbirka Zora, Maribor 2013, str. 7.

7. ZAHVALA

Da nam je nalogo uspelo pripraviti, sta v veliki meri pripomogli tudi naši mentorici, katerima se iskreno zahvaljujemo za ves trud in razumevanje pri tako zahtevnem projektu za nas. Hvala tudi ge. ravnateljici za vzpodbujanje med ustvarjanjem naloge. Posebna zahvala velja g. Srečko Pavličiču za vse zgodbe iz časa življenja po krivem obsojenih žensk, moških in otrok.

8. VIRI

8.1. LITERATURA

- Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Čarovništvo nekoč – magija danes, Klar, Murska Sobota 2000
- Jean-Michel Sallmann, Čaravnice satanove neveste, Ljubljana, 1994, DZS
- Prostočasnik št.29, Allegro d.o.o., Ljubljana 2013
- Branko Delcort, Povzetek informacij iz knjige zgodovinarja Saše Radovanoviča »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen«, Maribor 2009
- Fran Kovačič, Ljutomer, Zgodovinsko društvo, Maribor 1926
- Sašo Radovanovič, »Bog se usmili uboge grešne duše. Amen« Pomurska založba, Murska Sobota 1997
- Zgodovinski listi, Zbornik Splošne knjižnice Ljutomer, Ljutomer 2009
- Zgodovinski listi, Zbornik Splošne knjižnice Ljutomer, Ljutomer 2010
- Dragan Potočnik, Viri in pouk zgodovine, Mednarodna knjižna zbirka Zora, Maribor 2013
- Majda Tratnik Volasko, Matevž Košir, Čaravnice, ZPS d.o.o., Ljubljana 1995

8.2. SPLETNI VIRI

- [http://ejournal.eduprojects.net/slo/index.php?action\[\]=IArticleShow::showArticle%28%273514%27%29](http://ejournal.eduprojects.net/slo/index.php?action[]=IArticleShow::showArticle%28%273514%27%29) (6. 2. 2014)
- <http://primus6.wordpress.com/pranger> (6. 2. 2014)
- <https://www.google.si/search?q=grmada+čaravnice&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=EdjuUvz5DsXVswb> (5. 2. 2014)
- <https://www.google.si/search?q=%C4%8Darovni%C5%A1tvo+v+srednjem+veku&tbm=isch&imgil=8z7CD9B4YSeBbM> (5. 2. 2014)
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Viso%C5%a1ka_kronika (2. 1. 2014)